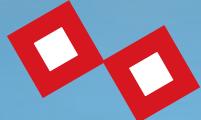

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE 104

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

2

VELJAČA
2012

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinac« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izšao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Preplata i informacije

Ured Hrvatskoga planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@plsavez.hr
<http://www.plsavez.hr>

Uredništvo

E-mail adresa za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@plsavez.hr

Grafička priprema

Urednik d.o.o., Zagreb

Tisk

Ekološki glasnik d.o.o.
Donja Lomnica

ISSN 0354-0650

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tražilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

<http://h.p.p.l.s.a.v.e.z.h.r>

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
Palmotićeva 27
10000 Zagreb
e-mail: caplar@plsavez.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Damir Bajs
Darko Berljak
Vlado Božić
Faruk Islamović
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Branko Meštrić
Krunoslav Milas
prof. dr. Željko Poljak
Vanja Radovanović
Robert Smolec

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom e-maila ili poštom. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili DVD-u, ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskog planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Preplata

Godišnja preplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Preplata se uplaćuje na ziro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza broj 2360000-1101495742, pri čemu na uplatnici ili obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, mora biti upisan Vaš preplatnički broj.

Godišnja preplata za inozemstvo

iznosi **35 eura**, a uplaćuje se na račun SWIFT: ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na preplatnički broj. IBAN za uplate iz inozemstva jest HR4123600001101495742.

Cijena pojedinačnog primjerkra je 15 kuna (+ poština).

Vaš preplatnički broj

otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnicu za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se preplatiti

Zainteresirani za preplatu na časopis trebaju se telefonom, e-mailom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@plsavez.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Preplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi preplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Preplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini svim preplatnicima šalje uplatnica za preplatu.

Godište
Volume **104**

Broj
Number **2**

Veljača
February **2012**

Svezak
Issue **798**

CROATIAN MOUNTAINEER – JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

56

Planinarska etika
u Hrvatskoj i u svijetu

63

Polustoljetno djelovanje
planinarskih vodiča

66

Ritam prokletijskih pašnjaka

76

»Novo« hrvatsko gorje -
Toplička gora

Sadržaj

Članci

- 56** Planinarska etika u Hrvatskoj i u svijetu prof. dr. Željko Poljak
- 63** Polustoljetno djelovanje planinarskih vodiča Darko Luš
- 66** Ritam prokletijskih pašnjaka Mladen Pahernik
- 71** Kralj je pobijeđen, živio kralj! Kristina Jurčić i Dean Jurčić
- 76** »Novo« hrvatsko gorje – Toplička gora prof. dr. Željko Poljak
- 80** Pod hrastom na Kamenitovcu Slavko Kirin
- 84** Prvenstveni uspon Hrvoje Zrnčić
- 86** Prijatelj s planine Tomislav Friščić
- 89** Prvi put na Bijelim stijenama Nevenka Miklenić
- 91** Takav je i zato ga volim Ivan Hapač

Info

- 94** Sveti Ilija na Sniježnici (1234 m)
- 96** Planinarski put Gardun
- 96** Planinarska kuća »Kameni svati«
- 97** Prvi hrvatski speleolog Ivan Lovrić www.spvrijeka.hr
- 97** Vremeplov

Tema broja

Planinarska etika

Naslovnica

Hornli greben neposredno ispod vrha Matterhorna,
foto: Ivan Jurković

Rubrike

- 98** **Planinarske kuće:** Završeno uređenje okoliša planinarskog doma »Hahlić«
- 98** **Vijesti:** Obilježena 30. obljetnica PD-a »Pazinkav, Planinarske aktivnosti na Mljetu, HPD Zanatlija - 60 nam je godina tekl, Klinci i kliniceze – mala planinarska škola u Karlovcu, Američki tinejdžer osvojio vrhove svih kontinenata, Besplatni digitalni planinarski zemljovid Biokova, Priznanja HPS-a u 2011. godini
- 103** **Kalendar akcija**

Planinarska etika u Hrvatskoj i u svijetu

prof. dr. Željko Poljak, Zagreb

Kao uvod u temu neka nam posluži tragična nesreća koja se dogodila 1865. prilikom Whymperova prvenstvenog uspona na teško pristupačan alpski vrh Matterhorn kada je na silazu sa stijene palo i poginulo nekoliko članova pobjedničkog naveza. Sumnjalo se da je nesreću prouzročio član naveza Peter Taugwalder time što je u životnoj opasnosti prerezao alpinističko uže

kako bi spasio svoj život. To mu nikad nije bilo dokazano, ali bilo je predmetom žučnih rasprava o planinarskoj etici (NP 1951, str. 53.).

Spomenimo i nemili događaj koji je potresao našu planinarsku organizaciju (NP 1954, 230). U snježnoj mećavi na Prenju 1. ožujka 1954. izgubio je život član ekipe zagrebačkih alpinista Mladen Škreb (1934. – 1954.). Budući da je ekipa dobila od pokrovitelja logistiku za održavanje zimskoga penjačkog logora, zaključili su da ne mogu odustati od predviđenog programa pa su pokojnika »konzervirali« u snijegu i nastavili s penjačkim podvizima. Državna služba kaznenoga gonjenja zaključila je da nisu počinili kazneno djelo, ali ih je planinarska organizacija kaznila isključenjem zbog kršenja planinarske etike.

Iz najnovijeg doba spomenimo kao etički problematičan postupak inozemnog solo penjača koji je mobitelom pozvao u pomoć HGSS jer je zalutao u stijeni Debelog kuka u Velikoj Paklenici. Nakon mukotrpne akcije spašavanja, u kojoj su svoje živote riskirali brojni spašavatelji - volonteri, taj je penjač sutradan ponovno zašao u stijenu i opet pozvao gorsku službu spašavanja.

Među planinarima svijeta često se raspravlja o planinarskoj etici, no ona još nikada nije definitivno utvrđena. Što je zapravo etika? Pojednostavljeno rečeno, to je ono što je dobro. Bez nje bi ljudski rod bio nalik grabežljivom čoporu. U praksi etiku možemo, i opet pojednostavljeno, ovako sumirati: Ne čini drugome ono što sebi ne želiš! Pravilnici, zakoni i bonton niže su kategorije od etike. Dapače, ne treba se pridržavati zakona ako se on protivi etičkim načelima, čak je etički rušiti ga, pa i na revolucionaran način. Za razliku od zakona, etička su pravila univerzalna i imaju trajniju vrijednost, a razvijala su se tisućljećima (npr. Deset zapovijedi Božjih vrijede već tisuće godina). To treba reći da bi se shvatilo zašto planinarska etika još nije konačno utvrđena – planinarsvo je staro tek nekoliko stoljeća.

Tragedija osvajača Matterhorna 1865. godine,
slika Gustava Dorea

Na temelju svojih iskustava planinari ponekad dogovorno utvrđuju etička pravila, no neka se od njih ubrzo pokažu promašenima ili ih vrijeme pregazi. Iako su pokret za zaštitu prirode pokrenuli planinari, danas ih se često optužuje da zagađuju prirodu gomilama smeća (npr. na Everestu), pa i gradnjom planinarskih kuća u visinskom pojusu. Danas u svijetu prevladava gledište da zbog nagrđivanja prirode nije više etički ni označavati planinarske staze risanjem markacija, koje su toliko omiljene našim planinarima.

Načela planinarske etike razvijala su se postupno i o njima se često raspravlja, pogotovo nakon teških nesreća i nemilih incidenata. Kao dugo-godišnji urednik ovoga časopisa iznijet ću malu kronologiju onoga što smo objavili o toj temi (navedene su godine i stranice; sve se to može in

Luis Trenker (1892. - 1990.)

Među planinarima svijeta često se raspravlja o planinarskoj etici, no ona još nikada nije definitivno utvrđena. Što je zapravo etika? Pojednostavljenno rečeno, to je ono što je dobro. U praksi etiku možemo, i opet pojednostavljenno, ovako sumirati: Ne čini drugome ono što sebi ne želiš!

extenso pročitati na internetu jer je svih stotinu godišta digitalizirano; vidi www.plsavez.hr – Hrvatski planinar, Bibliografija).

Glasoviti alpinist Luis Trenker (1892. – 1990.) pokušao je davne 1931. u svojoj knjizi »Meine Berge« uobličiti planinarski kodeks od deset zapovijedi (Zehn Bergsteigergebote). Preveo ih je na hrvatski i tiskao urednik ovog časopisa prof. Josip Pasarić (1933, 23-25), a mogle bi se ovako sažeti:

1. Ne poduzimaj uspona u goru kojem nisi dorastao;
2. Imaj na pameti u gorama svoj odgoj i naobrazbu;
3. Ne smije se onečistiti kraj;
4. U gorama uopće nemoj kričati ni halabučiti;
5. Cijeni planinarsko drugarstvo;
6. Planinarsku kuću cijeni kao svoj rođeni dom;
7. Nemoj drugima otimati počinak i gorski mir;
8. Nemoj lagati, hvalisati i veličati sebe;
9. Čuvaj čast svoga društva;
10. Nemoj oskvrnjivati gore težnjom za rekordima.

Vodeći svjetski planinarski forum – Međunarodni savez planinarskih organizacija (Union international d'association d'alpinisme – UIAA) – dosad je nekoliko puta pokušao sumirati pravila planinarske etike. Tako je na Generalnoj skupštini u Münchenu 20. lipnja 1964. prihvatio deset načela alpinizma, prilično opširan dokument od deset poglavlja. Dokument sam dao prevesti na hrvatski i objavio ga 1965. (str. 129-132). Ovdje donosim samo naslove poglavlja:

1. Budi vredniji no što izgledaš;
2. Gledaj, vidi, uči;
3. Pripremi se;
4. Izvrši što moraš;
5. Štedi s tehničkim pomagalima;
6. Imaj hrabrosti za povlačenje;
7. Priteci u pomoć;
8. Čuvaj planinarske kuće;
9. Čuvaj prirodu;
10. Budi trpeljiv.

Na godišnjoj skupštini Planinske zveze Slovenije 1973. godine predložen je Kodeks časti slovenskih planinara, opsežan dokument od devet stranica, koji se temeljio na dotadašnjim nepi-

sanim pravilima. I o tome smo obavijestili naše čitatelje (1973, 236). Zanimljivo je da je, poput Božjih deset zapovijedi, i taj kodeks sadržavao deset poglavlja: temeljne odredbe, zaštita prirode, humanizam, planinarsko drugarstvo, odnosi među planinarama, ponašanje u planinarskim kućama, odnos prema planinarskim organizacijama, članstvo u planinarskim organima, počasna priznanja i sud časti. Slovenski alpinisti danas imaju Kodeks ponašanja u stijenama i etiku penjanja sačinjen po uzoru na kodeks škotskih penjača.

I hrvatski su se planinari odmah nakon osnivanja svoga prvog društva morali bavili etičkim pitanjima, što se dade naslutiti po »Kućnom redu za posjetnike družtvenih prostorija hrvat. planinskoga družtva u Zagrebu u grad. kući na Sljemenu u gračanskoj šumi« koji je to društvo donijelo 10. siječnja 1879. Tako u paragrafu 6. stoji: »Zabranjuje se pisati po zidovih, sobah, hodnika i zahoda«, a u paragrafu 7.: »Zabranjuje se urezivat ime ili ma šta drugo na piramidu i po zidovih sobah, hodnika i zahoda.« Danas HPD-ova sljemenska piramida, stara 123 godine, stoji na vrhu Japetića i na njoj su ispisana imena novih posjetitelja!

Dr. Ivan Krajač

Mihajlo Pražić

Hrvatski planinarski savez je 109 godina poslije HPD-ova Kućnog reda, na svojoj XIII. skupštini 9. travnja 1988. također donio Kućni red u planinarskim objektima, koji uglavnom podsjeća posjetitelje na etičke norme i planinarsku kulturu. Tiskan je u obliku letka i istaknut u blagovaonici svih planinarskih kuća kojima je Savez upravljaо.

Tridesetih godina prošlog stoljeća vodila se među vodećim planinarama oštra rasprava o etičnosti alpinizma, zbog opasnosti s kojima je povezan. Dr. Ivan Krajač (1877. – 1945.), predsjednik HPD-a, alpinist i po struci pravnik, napisao je

6

izlete na visoke planine (1800 m) vodja će vazda posebno označiti potrebnu opremu, koju mora svaki učesnik izleta bezuvjetno imati.

§ 7.

Vodja puta dužan je prije izleta ustanoviti, da li je svaki član udovoljio zahtjevu § 6. pa za to i nosi ličnu odgovornost. Ako put po svojoj naravi iziskuje osim u § 6. navedene opreme i drugu, dužan je to vodja puta 3 dana prije izleta odrediti. Nadalje je dužan biti nad točnim izvedenjem programa. Nosi odgovornost za svakog pojedinačnog člana i izletnika. Dužan je o izletu podnijeti točan pismeni izvještaj, načinskoj po slijedećeg društvenog sastanka. Mora imati osim prema § 6. još slijedeću opremu, koju preuzima od društva, ako istu sam ne posjeduje: kartu dotičnog predjela, kompas, zvijždaljku, svjetiljku i ručnu ljeđarnu, a na težim usponima još i cepin, dereze i uže. Imade svom strogošću bititi nad disciplinom članova. U slučaju neizvedivosti programa, na pr. radi nepovoljnog vremena, zatuljana ili nezgode, može vodja puta skratiti put ili promijeniti pravac na vlastitnu odgovornost, otkazati izlet.

§ 8.

Ostali članovi odnosno vodje puta, koji su izvan oglašenih društvenih izleta poduzeli izlet, dužni su također predati ili poslati poslovnicu radi planinarske statistike i za uputu ostalih članova kratke opise izvršenih izleta, što su ih na svoju ruku poduzeli u planinarskoj sezoni.

7

sami ili u manjim skupinama. U protivnom slučaju gube u buduće pravo na društvene povlastice kod putovanja.

§ 9.

Znakovi za zviždanje u svrhu medjusobnog sporazuma jesu:

1. Jedamput dugo znači: tražim spoj sa društvom!
2. Dva puta dugo znači: zaostao sam, polaganu naprijed!
3. Tri puta kratko; stoj!
4. Dva puta po tri kratka; natrag!
5. Šest puta u minuti; (internacionalno) u pomoć!
6. Tri puta u minuti; (internacionalno) čuo sam zapomaganje!
7. Jedamput dvoglasno; pitnje?
8. Jedamput kratko; kreni lijevo!
9. Dvaput kratko; kreni desno!

§ 10.

U vlaku, na željezničkim stanicama ili inače na putu nije dozvoljeno zviždati ili stavati znakove osim vodji puta, ako to prička nužda ne zahtijeva.

§ 11.

Prije kao i za vrijeme uspona ne smije se uživati alkoholna pića, jer to slabiti organizam. Tko se toga ne drži, vodja ne nosi odgovornosti za njega.

Pravilnikom Hrvatskoga planinarskog društva donesenim 1924. na poticaj predsjednika Ivana Krajača određena su pravila kako bi se planinari trebali ponašati

Slavko Brezovečki

Božidar Nagy

Stanislav Gilić

Josip Pasarić

pod naslovom »Ne ubij!« (1933, 97-106) opširnu raspravu u kojoj je obradio šest tema: Psihička kontrola penjanja, Sigurnost fizička i psihička, Etički osnov, Uvjeti pozitivnog alpinskog čina, Neizravna krivnja i Moralni imperativ. Njegova je osnovna misao: »Na puku dobru sreću i na puki slučaj grijeh je vršiti praktični alpinizam.«

Rasprava se ponovila 1938. nakon prve alpinističke nesreće sa smrtnim ishodom u Hrvatskoj (Dragutin Brahm u Anića kuku 1937.). Dr. Mihajlo Pražić (1906. – 1989.) okomio se prilično oštro na penjački rizik (»Planinarska žrtva«, 1938, 269), na što mu se suprotstavio tada vodeći alpinist Slavko Brezovečki (1911. – 1989.) (»Da li je potrebno penjačko planinarstvo?«, 1939, 97), a urednik dr. Fran Kušan (1902. – 1972.) ogradio se pri dnu članka od oba mišljenja.

Zanimljivo je da se tim pitanjem mnogo godina poslige bavio i planinar isusovac dr. Božidar Nagy, poznat kao pisac biografija planinara Ratka Čapeka (1931. – 1951.) i Stanka Kempnyja (1934. – 1953.). U knjizi o Čapeku (»Osvajač Bijelih stijena«, Zagreb, 1975) posvetio je u povodu njegove smrtnе nesreće u stijeni jedno poglavlje pitanju je li planinarski rizik opravdan i zaključio da se s moralnog stajališta nema što prigovoriti. I pater Nagy sažeо je svoje dugogodišnje planinarsko iskustvo u deset natuknica o koristi planinarstva za duhovni život, koje smo tiskali 1994. (str. 86.), uz njegovu biografiju (str. 90.).

Na ponašanje planinara koji krše etiku žalio se već prije osamdeset godina predsjednik HPD-a prof. Josip Pasarić (1860. – 1937.) i pod pseudonimom Planinar u članku »Planinari i 'planinari'« (1931, 24) zavatio: »Bože pomozi! Zgrada se sva trese od buke vratima i bučnog štropota po stubama i hodnicima, što se u sobama često do

zore izmjenjuje pjevanjem, svirkom i grohotom. Na opomene odgovaraju obično 'biranim' izrazima svoga posebnog rječnika.«

Slično se žali Dražen Jakčin u članku »Kultura ponašanja u planini« (1966, 277), iz kojeg prenosim tri slučaja. Kad je nekog planinara prekorio što za sobom ostavlja smeće, reakcija je bila – psovka. Jednoga je čuvara Plitvičkih jezera prestrašila (!) vijest da dolaze planinari. Kad je nekim poznatim planinarima predložio čišćenje zapuštene staze – naišao je na podsmijeh.

Riječki alpinistički doajen Stanislav Gilić, koji se osobito posvetio planinarskom odgoju i bio prvi nastavnik planinarstva na Visokoj školi za fizičku kulturu u Zagrebu (danas Kineziološkom fakultetu), održao je 1969. u zagrebačkoj alpinističkoj školi predavanje »O etici alpinizma«, koje je također sažeо u desetak teza, a bilo je tako vrijedno da smo ga tiskali u našem časopisu (1970, 210-212). I slovenski planinarski pisac France Malešč zapazio je vrijednost članka, pa je zatražio dopuštenje da ga uvrsti u zbornik »Naša alpinistička misel« (Ljubljana 1988, str. 144. – 148.).

S Gilićem sam vodio polemiku o pitanju kome bi trebalo davati planinarska priznanja: onome tko cijeli život marljivo planinari (Gilić) ili samo onome tko žrtvuje svoje snage i vrijeme za društvene ciljeve (Poljak). Na restrikciju me je potaklo to što sam na skupštini jednog zagrebačkog planinarskog društva kao predstavnik HPS-a morao dodijeliti više priznanja nego što je bilo ljudi u dvorani.

Moj program, kao predsjednika Hrvatskoga planinarskog saveza, da se iskorijeni pijančevanje na planinarskim priredbama izazvao je dugotrajnju polemiku i doživio potpun poraz. Taj »trogodišnji rat« opširno sam opisao u svojoj planinarskoj

autobiografiji »Život na planinarski način« (HPS, Zagreb, 2005, str. 233-252).

Od naših planinara koji su posebno njegovali etiku treba izdvojiti Varaždinca Zlatka Papa, koji je kao voditelj tridesetak planinarskih škola odgajao oko tisuću mlađih planinara i 1980. sastavio Etički kodeks planinara Hrvatske (o njemu sam pisao 2009., str. 96).

Kad sam 1974. pisao prvi planinarski vodič po Hrvatskoj, držao sam da bi u njemu, osim opisa putova, trebalo iznijeti i osnovna pravila planinarskog bontona pa sam svoja iskustva sažeо u kodeks (popis) od dvadesetak kratkih i jasnih etičkih norma i pravila lijepog ponašanja. Iako su neka od njih danas donekle zastarjela (npr. vlastito se smeće više ne smije deponirati u planini), iznijet

ću ih ovdje jer mogu poslužiti kao poticaj da se nadograđuju i usavršavaju.

Kodeks planinarske etike

Planinari poštju skup nepisanih iskustvenih pravila ponašanja koja se osnivaju na humanizmu, poštenju, drugarstvu i altruizmu, a odraz su ljudskih kvaliteta svakoga pojedinca. Svaki kulturni planinar pozna i poštuje načela planinarske etike. Etičke norme ponašanja u planini mogu se u kratkim crtama sažeti ovim kodeksom:

- Tempo hoda prilagoditi najslabijemu pješaku u društvu, savjetovati ga i ponuditi mu svoju pomoć.
- Ne ostavljati u planini samoga člana društva; u slučaju nesreće postoji moralna i kaznena odgovornost.
- Pri susretu u planini planinari se međusobno pozdravljaju; mlađi pozdravljaju starije, muški ženske, oni koji se penju onoga tko silazi (time mu se simbolički odaje priznanje za izvršeni uspon).
- U ophođenju s mještanima imati na umu da su pravila ponašanja u gorštaka stroža nego u gradu.
- Goršacima se odužiti za usluge i hranu na prikladan način.
- Putujući planinskim stazama, u granicama svojih mogućnosti uklanjati napadalo kamenje i granje, popravljati putokaze i rubno kamenje na putu.
- Ne bučiti u planini i ne otvarati glasno tranzistor; pjevanje treba biti umjereni i nena-metljivo.
- Ne ložiti vatru u šumi, ognjište ogradići kamenjem, a prije odlaska vatru brižljivo ugasiti.
- U slučaju nesreće u planini prekinuti put i solidarno pristupiti spašavanju.
- Ne isticati sebe i svoje sposobnosti, kloniti se natjecanja u brzini uspona; u planini jači pomaže slabijemu jer planinarstvo nije sport.
- Prije odlaska s vrha spremiti upisnu kutiju knjigu i žig; ne upisivati neukusne primjedbe.
- Poštivati pravila zaštićenih područja, pridržavati se uputa čuvarskog osoblja, ne trgati zaštićeno bilje, brižljivo gasiti opuške cigareta.
- Prema Kućnom redu HPS-a u planinarskim je kućama zabranjeno pušenje, pogotovo u blagovaonicama i spavaonicama.

Požrtvovnost članova gorske službe spašavanja primjer je etičkog djelovanja u planini (vježba spašavanja 1970. na Ravnoj gori)

- Na cisternama u kraškim krajevima zadovoljiti se vodom za piće; ne proljevati vodu i ne zahtijevati vodu za kupanje.
- Planinarsko sklonište nakon upotrebe očistiti, prije odlaska ga opskrbiti gorivimdrvom i ostaviti višak hrane budućim posjetiteljima.
- Pri dolasku u planinarski dom predstaviti se opskrbniku, poštivati njegov autoritet i biti umjeren u zahtjevima; na odlasku ga pozdraviti i obavijestiti o smjeru svoga puta.
- U planinarskoj kući poštivati kućni red, ne zalaziti u spavanaice u cipelama i ne zauzimati više mesta nego što je nužno potrebno; prednost kod noćenja imaju žene i djeca te starije i iscrpljene osobe.
- Nakon 22 sata poštivati u planinarskoj kući potpun mir i ne remetiti počinak umornim putnicima; poštediti ih od izraza svoga veselog raspoloženja.
- Pijancima, pušačima, prostacima, sebičnjacima i nasilnicima nije mjesto u planinarskim kućama.

Tome bismo danas mogli dodati još nekoliko pravila. Jedno je svakako: svoje smeće ponijeti s planine sa sobom, zatim: ne ići u planinu sam, pogotovo sam ne srljati u opasna područja. Dovoljno je sjetiti se speleologa koji se nedavno,

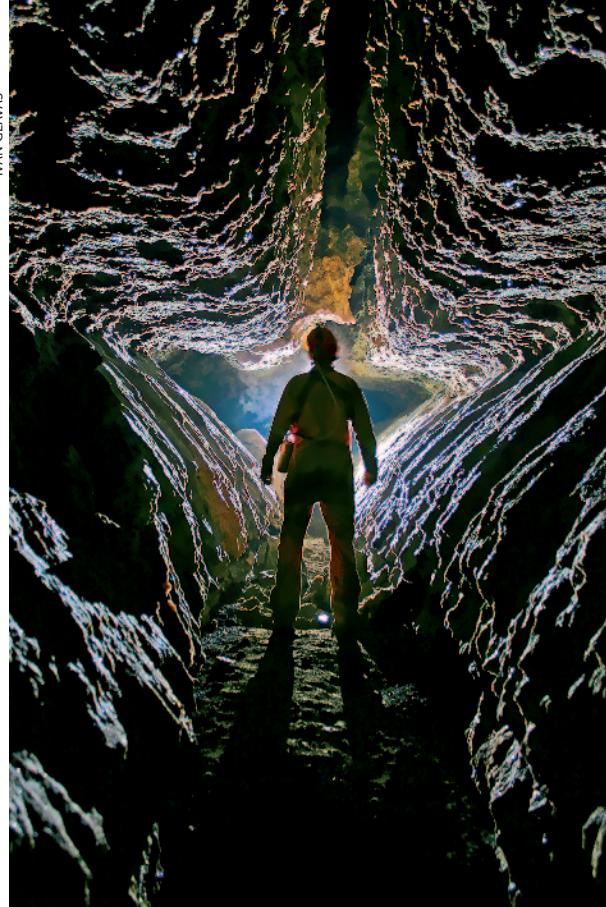
iako je znao da je bolestan (dijabetes), spustio u duboku velebitsku jamu. Tamo mu je pozlilo pa je prouzročio tešku, skupu i riskantnu akciju spašavanja, a sutradan se hvalio novinarima da će opet (!) silaziti u jamu.

Tko se bavi etičkim pitanjima u planinarstvu ne može mimoći Tirolsku deklaraciju ([http://www.theuiaa.org/upload_area/files/1/tyrol_declaration\(0\).pdf](http://www.theuiaa.org/upload_area/files/1/tyrol_declaration(0).pdf)). Nastala je u Međunarodnoj godini planina 2002. u Innsbrucku, gdje je od 6. do 8. rujna održan skup o temi »Budućnost planinarskog sporta«. Zajedno su ga organizirali austrijski i njemački planinarski savez i pokrajinska vlada austrijskog Tirola, a suorganizator je bila UIAA. Sudjelovala su najveća tadašnja alpinistička imena, kao što su Doug Scott, Chris Bonnington, Tom Frost, Alex Huber, Reinhold Messner, Marko Prezelj, Lyn Hill... Na završetku toga skupa potpisani je dokument čiji pun naziv glasi »Tirolska deklaracija o najboljoj praksi u planinarskim sportovima«, a temelj je etičkog ponašanja u planinama i vrednovanja alpinističkih uspona. Deklaracija nije obvezan pravilnik nego preporuka, a namijenjena je ne samo alpinistima i planinarima, nego i javnosti, da upozna bit planinarstva. Riječ je o opsežnom i dobro obrazloženom dokumentu od desetak tiskanih stranica. Sadrži deset članaka, a svaki od njih sadrži desetak pravila. Naslovi su

MARKO DUJKI

Odmor alpinista u stijeni

Vrhunski speleološki rezultati ne bi bili mogući da nema suradnje i poštovanja među speleolozima

članaka: 1. Osobna odgovornost; 2. Timski duh; 3. Solidarnost; 4. Posjeti inozemstvu; 5. Odgovornost vodiča; 6. Nepredvidljive neprilike (smrt, umiranje); 7. Zaštita prirode; 8. Stil; 9. Prvenstveni usponi; 10. Oглаšавање, спонзорство и однос с јавношћу. У preamble se kaže да је то poziv свима који idu u planine:

- da prihvate rizik i time odgovornost za svoje postupke
- da usklade svoje ciljeve sa svojim mogućnostima i opremom
- da postupaju časno i o svojim uspjesima pošteno izvještavaju
- da se uvijek nastoje ispravno ponašati i stalno učiti
- da budu tolerantni, promišljeni i da se međusobno pomažu
- da poštuju i štite planinsku prirodu
- da podrže težnje gorštaka za razvojem i boljim životom.

Deklaracija nije nastala preko noći, a oblikovana je tako da odgovara suvremenom čovjeku, njegovu shvaćanju i načinu života. Ona predstavlja zapis etičkih načela i vrijednosti na kojima se temelji planinarska kultura i sadrži mnoga dotad nepisana planinarska pravila o ponašanju. Dio Deklaracije odnosi se na vrhunske alpiniste i profesionalne vodiče, ali glavnina je namijenjena svima koji idu u planine: šetačima, izletnicima, planinarima, trekerima, penjačima, alpinistima i turnim skijašima. Prevedena je na mnoge jezike, između ostalih na slovenski i srpski, pa iako je stara već jedno desetljeće, zavrijedila bi prijevod na hrvatski jer daje jasne odgovore na mnoga pitanja koja donosi suvremeno planinarstvo.

Vrijeme je da i hrvatski planinari, po uzoru na spomenute, donesu vlastiti kodeks planinarske etike, koji će prilagoditi našem mentalitetu i stupnju razvoja našega planinarstva. To nije lak zadatak, ali mu napokon valja prionuti.

Polustoljetno djelovanje planinarskih vodiča

Darko Luš, Zagreb

Prošlo je pola stoljeća od osnivanja vodičke službe u Hrvatskom planinarskom savezu. Već se u početcima organiziranoga hrvatskog planinarstva među prirodoslovциma, botaničarima, geolozima i ljubiteljima planinske prirode javila potreba za vođenjem u planine. Tu odgovornu dužnost obavljali su mještani, šumari, lovci i drugi dobri poznavatelji terena kojim su se kretali ili su na njemu odrasli.

Između dva svjetska rata planinarska društva – podružnice HPD-a organizirale su izlete koje su vodili istaknuti aktivni planinari koji su znanje stekli isključivo iskustvom. Ubrzo nakon osnivanja Planinarskog saveza Hrvatske (PSH) 1949. godine i omasovljivanja planinarstva u pedesetim godinama 20. stoljeća, njegovo je vodstvo uočilo potrebu za organiziranim vodičkim službom po uzoru na alpske zemlje, kako bi se smanjio rizik od nesreća u planinama. Prvi je korak bio školovanje kvalitetnih pojedinaca na međunarodnim vodičkim tečajevima u Švicarskoj od 1953. do 1963. Planinarski vodiči iz Hrvatske na tim su tečajevima sudjelovali na poziv UIAA. U nekim planinarskim društvima osnovane su i prve sekcije vodiča. Bilo je to najprije PD »Dubovac« iz Karlovca te malo poslije PD »Sljeme«, »Runolist«, »Grafičar«, »Zanatlija«, »Zagreb-Matica«, sva iz Zagreba.

PSH je 1961. na prijedlog iskusnog planinara Božidara Škerla donio odluku o osnivanju stručne komisije za vodiče i planinarsko skijanje. Prvu Komisiju činili su Božidar Škerl, Franjo Jamnik, Zvonko Perhaj, Božidar Kanajet, Dinko Podgoranik, Krešimir Žiborski, Branimir Ćelap i Velimir Wintersteiger. Tako su stvoreni temelji za redovito i sustavno školovanje vodiča, koji su odlazili u visoka gorja, bavili se alpinizmom, orientacijom, planinarskim skijanjem, ali i označavali planinarske putove.

PSH je 25. lipnja 1965. odobrio pravilnik o djelovanju vodiča. Njime je po prvi put pred-

viđeno njihovo školovanje na tečajevima u ljетnim i zimskim uvjetima, završni ispit pred stručnom komisijom, stažiranje pripravnika i daljnji rad u njihovim matičnim planinarskim društvima, kao i rad u regionalnim stanicama vodiča. Propisana je i odgovornost vodiča za rad u planinama.

Već sljedeće godine, 23. travnja 1966., na Medvednici u planinarskom domu »Grafičar« prvi su put nakon ispita dodijeljene vodičke značke i ovjerene iskaznice s rednim brojem. Iskaznice i značke primila su tom prilikom 42 vodiča PSH-a. Tim su činom hrvatska planinarska društva dobila prve registrirane vodiče za potrebe svoga članstva. Ti su vodiči bili uključeni u sve značajnije akcije što ih je organizirao PSH.

Uvidjelo se da u većim gradovima vodiči u svojim matičnim društvima djeluju pojedinačno te da ih za veće i regionalne akcije treba okupiti i objediniti kako bi djelovali zajednički. Zato se pristupilo osnivanju stanica vodiča. Tako je 12. prosinca 1968. u Zagrebu osnovana prva stanica planinarskih vodiča. Nakon školovanja i položenih ispita 17 vodiča osnovalo je 1972. Stanicu vodiča Rijeka.

Dana 20. lipnja 1972. održan je u PSH-u prvi Zbor vodiča. Tom je prilikom pročitan izvještaj o radu Komisije za vodiče. Komisija je u tom razdoblju radila u sastavu: Vladimir Mlinarić, Franjo Masnec, Nenad Vađić, Krešo Ormanec, Vilim Strašek i Mladen Grubanović. Organizirane

Instruktori i polaznici ljetnog tečaja za vodiče 2008. na Mosoru

Posljednjih godina u HPS-u je školovano nekoliko stotina vodiča raznih kategorija

su i provedene ljetna i zimska škola za vodiče te završni ispiti u prostorijama HPS-a (ispitnu komisiju činili su Matija Mlinac, Ismet Baljić i Željko Poljak). Stanica vodiča Zagreb dobila je 11 novih vodiča, a za pročelnika je izabran Darko Luš.

Drugi zbor vodiča održan je od 2. do 4. studenoga 1973. u Mrkoplju. Pročitani su izvještaji Komisije i stanica vodiča Zagreb i Rijeka te dogovorene akcije u povodu 100. obljetnice hrvatskog planinarstva.

Nakon završenog školovanja održani su 12. i 13. srpnja 1975. u Paklenici ispiti za zadarske planinare te je njih 8 dobilo naziv vodiča ljetnih pohoda. Osnovana je Stanica vodiča Zadar s pročelnikom Milisavom Mijailovićem.

Na Jahorini je 1976. održana zimska škola za vodiče s 37 sudionika i 4 instruktora. Iste je godine, od 11. do 13. lipnja, održan 3. zbor vodiča na Baškim Oštarijama (57 sudionika). Izneseni su izvještaji o radu Komisije i Stanica Zagreb, Rijeka i Zadar. Nazočni su bili i planinari iz Splita. Ubrzo nakon školovanja desetero članova polažu ispite i osnivaju Stanicu vodiča Split. Glavni odbor PSH-a potvrđuje na Platku za pročelnika Komisije Darka Luša, koji tu dužnost preuzima od Vladimira Mlinarića.

Svake godine održava se zbor vodiča. 5. zbor održan je na Mosoru, 6. na Platku, 7. na Velikom dolu u Samoborskom gorju, 8. u Paklenici, 9. na

Biokovu, 10. na Platku, 11. na Medvednici, 12. u Paklenici, 13. na Kozjaku, 14. u Sincu, u Lici, 15. na Dilj-gori, 16. na Risnjaku, 17. u PSH-u, 18. na Japetiću, 19. na Kozjaku, 20. na Medvednici, 21. na Glavici i Kamenim svatima, 22. na Medvednici, 23. na Baškim Oštarijama, 24. na Vinici kod Duge Rese, 25. u Paklenici i 26. u Tuku. Na 26. zboru za pročelnika Komisije izabran je Dražen Lovreček.

Nakon školovanja na Fakultetu za fizičku kulturu, 20. lipnja 1980. sedam vodiča dobilo je naziv »vodič-instruktor«. Od tada do danas gotovo svake godine održava se ljetni tečaj za vodiče: 1980. Risnjak (18 sudionika), 1981. Velika (21), 1982. Vršić (19), 1983. Vršić (22), 1985. Vršić (27), 1986. Vršić (16), 1987. Vršić (32), 1989. Risnjak (22), 1998. Medvednica (9), 2002. ljetni tečaj za vodiče u Paklenici (19), od 2003. do 2011. Mosor. Zimski tečajevi održavani su rjeđe, i to na Komni, Jahorini, Velebitu, Kaninu, Medvednici i Samoborskem gorju. Od 2003. do 2006. redoviti su zimski tečajevi na Platku, a od 2007. do 2011. u Tuku. Nakon svakog tečaja održani su ispiti za dotadašnje pripravnike. Stalice vodiča redovito održavaju vježbe iz orijentacije, alpinizma i spašavanja kako bi svoje članove pripremile za ispite. Za potrebe obuke održani su visokogorski seminari i vježbe na Grossglockneru, Grossvenedigeru, Breithornu, Monte Rosi, Mont Blancu, Dolomitima i Jungfrau.

Ubrzo nakon osnivanja PSH-a 1949. godine i omasovljivanja planinarstva u pedesetim godinama 20. stoljeća, njegovo je vodstvo uočilo potrebu za organiziranim vodičkom službom po uzoru na alpske zemlje, kako bi se smanjio rizik od nesreća u planinama. Prošle godine svečano je obilježena 50. obljetnica Vodičke službe HPS-a

Dana 14. travnja 1984. održan je u PSH-u Prvi seminar za vodiče društvenih izleta, s 29 sudionika. Do 2000. održano je ukupno 20 takvih tečajeva, i to na Ivanščici, Kalniku, u Velikoj, Koprivnici, Samoborskom gorju, na Velebitu, u Rijeci i na Mosoru, s otprilike 300 polaznika. Od 2001. tečajevi se održavaju svake godine prema novom programu i ispitima: Tuk (25 sudionika), Korita u Istri (26), Kalnik (20), Petrov vrh (27), Žumberak (14), Japetić (33), Kozjak (21), Petrov vrh (30), Japetić (31), Tuk (38), Mosor (20), Bilogora (33).

Članovi stanica vodiča Slavonija, Varaždin, Zagreb, Karlovac, Pula, Rijeka, Zadar, Šibenik, Split i Makarska izveli su i nekoliko većih i značajnih akcija, među njima:

- Zimski pohod Jasenak – Tuk,
- Sjeverni i južni Velebit,
- Zimski i ljetni pohodi Risnjak – Snježnik – Platak,
- Mosor,
- Biokovo,
- Kamniške i Julijske Alpe (na Triglav se uspelo 185, 200, 170, 260, 135, 160, 27 i 25 planinara),
- Dinara (720, 501, 320, 310, 300, 205 i 110 planinara),
- Bosanske, crnogorske i makedonske planine,
- Švicarske Alpe: Breithorn, Monte Rosa, Dom, Jungfrau,
- Francuske Alpe: Mont Blanc,
- Austrijske Alpe: Grossglockner, Grossvenediger,
- Talijanske Alpe: Dolomiti, Punta Gniffetti, Corno Nero, Ludwighöhe, Grand Paradiso,
- Slovačke i češke Tatre,
- Rumunjski Karpati,
- Bugarske planine,
- Olimp,
- Ararat,
- Kilimanjaro.

Vodiči su vodili izlete za radne organizacije, planinarska društva, učenike osnovnih i srednjih škola, studente s nekih fakulteta i skupine građana, sudjelovali su na Univerzijadi 1987. i sletovima hrvatskih planinara te radili na školovanju planinarskih kadrova.

Od 2005. svake zime po 50 vodiča dežura i radi na Medvednici za Svjetski skijaški kup kao pratnja za 10 do 20 tisuća građana koji pješače do skijaških gledališta te na osiguranju putova. Komisija surađuje s Međunarodnom svjetskom vodičkom organizacijom pri UIAA.

- Vodiči HPS-a: ukupno 318 (50 + 268) (od toga ih je 115 položilo ljetne i zimske ispite)
- Vodiči ljetnih pohoda: 153
- Pripravnici: 84
- Vodiči društvenih izleta: ukupno 575

Prema podacima Komisije za vodiče od 1984. vodiči društvenih izleta u svojim matičnim društvima vode 2 do 5 izleta godišnje. Brojno stanje aktivnih vodiča društvenih izleta u 2010. bilo je: Slavonija 36, Varaždin (Zagorje, Prigorje, Međimurje) 47, Zagreb 42, Karlovac 10, Pula 9, Rijeka (Krk, Crikvenica, Lošinj) 35, Zadar 2, Šibenik 6, Split 25, Makarska 9 – ukupno 221 u 68 planinarskih društava.

Za uspješno školovanje vodičkih kadrova zaslužni su: Božidar Škerl, Božidar Kanajet (Boka), prof. dr. Željko Poljak, mr. Željko Kašpar, Stanko Horvat (Šarli), Vladimir Mlinarić (Rudlavi), Milan Ivić (Hari), Vladimir Novak (Dado), Ivica Mesić (Picek), Darko Luš, Željko Gobec (Globus), Milan Sunko, Goran Gabrić, Vinko Prizmić, Dragutin Kralj, Emilia Ebenspanger, Vladimir Dika, Dražen Lovreček, Mladen Mužinić (Frfa), Nada Pekić - Ilić, Sanja Smndlaka - Vitas, dr. Borislav Aleraj (Akac), ali i brojni drugi planinari. Komisija za vodiče posebno je zahvalna članovima stanica HGSS Delnice, Rijeka i Požega, domarima u planinarskim domovima na Mosoru i Tuku, koji su na razne načine pridonijeli napretku Vodičke službe Hrvatskog planinarskog saveza.

Ritam prokletijskih pašnjaka

Mladen Pahernik, Zagreb

Svaki ima svoj san, svoj ideal životni, a ja da mogu, proboravio bih cijeli život na putu, idući svijetom većinom pješice, zadržavajući se na lijepim mjestima, žureći iz dosadnih...

A. G. Matoš

Iz sna me prene podrhtavanje tla. Onako snen razaznajem crvenu boju šatorskog najlona. Podrhtavanje se pojačava. Brže no što sam htio prelazim iz sna u javu. Pogledam oko sebe, Benks spava, a Ernesta nema. Otvorim ulaz i guram glavu kroz otvor šatora. Zapnem za

ulaznu strehu i tjemenom pokupim jutarnju rosu. Umivanje s obrnute strane. Oštrim pogled dok me Ernest pozdravlja s »dobro jutro«. Razaznajem manje krdo konja koje trčkara oko našeg šatora. U igri ih predvodi živahno ždrijebje. Topot nestaje kako krdo odlazi. Iz trošnih se stanova uvis diže

Dobrače sa sedla Qafa Shnikut - u pozadini su vrhovi skupine Radohiněs

plavičast dim. Dok djeca tjeraju ovce iz torova, žene užurbano hodaju oko stanova s posudama punim mlijeka. Sunce se probija iznad grebena što završava na vrhu Maja e Prozimit. Rosa hlapi i stvara magličastu koprenu uz tlo. Započinje još jedan ljetni dan na Dobraćesu...

Dobraćes je manje udubljenje, na visini od 1700 metara, unutar prostrane doline koja razdvaja gorske masive vrhova Maja e Mali (2552 m) i Maja e Radohinës (2568 m) u Albanskim Prokletijama – Bjeshkët e Nemuna. Dolina je ledenjačkog porijekla. Proširio ju je i oblikovao ledenjak što se prije 10.000 godina spuštao prema dolini Cemi Nikshit. Tijekom srpnja i kolovoza na Dobraćes izlazi nekoliko obitelji iz zaselka Nikçi. Padine obližnjih vrhova izvrsni su ljetni pašnjaci za mnogobrojna stada ovaca. Uza spomenuto krdo konja tu su i jedan bijesan pastuh, mirna krava te nekoliko kokoši. Dok promatramo taj sklad ljudi i planine, prema nama trče naši jučerašnji poznanici Çami i Rifat...

U Dobraćes stigosmo sinoć pred sumrak. Krenuli smo iz doline Thethi, nakon ugodnog noćenja kod obitelji Harusha. Dolina Thethi proglašena je 1966. albanskim nacionalnim parkom. S civilizacijom je spojena lošom makadamskom cestom koja se od sela Boga preko prijevoja Qafa Buni i Thores spušta u dolinu. Dolina Thethi i obližnja dolina Valbona sve su češći ciljevi različitih trekking pohoda i ekspedicija terenaca iz čitave Europe pa i šire. Civilizacija je na taj način i ovamo vrlo brzo prodrla i ostavila svoje tragove. Nakupine smeća (iz čitave Europe, pa i šire), nove betonske kuće spremne za prihvrat turista te žarulje koje ničemu ne služe i kojima samo možete gledati tinjajuću žarnu nit. Ono što veseli jest dobra volja i poštjenje ljudi koji, iako uza sve jači miris civilizacije, teško žive u tom, još uvijek netaknutom kutku Europe.

Naš put, kao i obično, s pretovarenim ruksacima, započeo je u zaselku Okoli. Odатle smo označenom stazom krenuli prema Qafa Pejës – prijevoju visokom 1650 metara. Prijevoj se nalazi na trekking stazi što spaja dolinu Thethi u Albaniji s dolinom Fusha e Runices i dalje s dolinom Ropojan u Crnoj Gori. Nastavljamo pokraj jezera Pejës dobro uhodanom i označenom stazom prema istoimenim stanovima. O važnosti toga puta i lakog prijelaza preko planine svjedoče

Jezero Boge

brojni ostaci bunkera i mitraljeskih postolja svuda oko nas.

Kod ljetnih stanova Pejës nalazi se izvor žive vode – Sheu Bardhë. U tom krškom području predstavlja pravu blagodat. Sunčan dan i krški teren bez imalo šumskoga hладa izmamili su poneki gutljaj više od ponesene vode. Veselimo se hladnom curku što izlazi iz pukotine iznad glavnog izvora. Skupina Madara koja se ulogorila blizu izvora namaće u njemu noge. Iznad izvora strpljivo s kantom stoji albanski pastir blago klimajući glavom lijevo-desno. Zaključujemo kako Mađarska ima pre malo krša, mahnemo pastiru i krećemo dalje.

Napuštamo dosadašnji smjer kretanja prema dolini Ropojan i zaokrećemo u smjeru zapada. Slijedi uspon padinom masiva Maja Prozimit i dolazak podno markantnog stošca Maja Harapit. Iza njega se u dubini nazire dolina Thethi. U smjeru istoka otvaraju se pogledu najviši vrhovi, koje predvodi Maja Jezercë (2692 m). Iza nas ostaje široka ledenjačka dolina Fusha e Runices.

Naš je pogled usmjeren prema zapadu i manje poznatom dijelu Prokletija. Markacija odavno više nema i pouzdamo se u točnost topografske »pedesetice«. Slijedi spust s prijevoja prema području

ERNEST TUŠEK

Fotografiranje i pregledavanje slika nezaobilazan je dio uspostave dobrih odnosa

koje je na karti označeno s gropat e Kllogjines. Po izrazito teškom terenu stazica po kojoj napredujemo svako malo nestane u okršenom vapnencu. Dugo nas je mučio taj topnim gropat. Naše razmišljanje da je riječ o nekakvim grotama, odnosno rupama, potvrđeno je poslije u razgovoru s pastirima.

Što se više približavamo cilju i orijentacija je lakša. Na pravi put navodi mnoštvo crnih kuglica te blatni otisci papaka ovaca na svjetlosti kamenu. Prvi susret s Dobračesom izmamio nam je osmijeh na lice bez obzira na dobrano nagnjene ključne kosti...

Šator je postavljen na mjestu koje su nam pokazali naši veseli domaćini. Čami i Rifat, momci u dobi od 19 i 20 godina, veselo se raspituju odakle smo, čime se bavimo i zašto smo ovdje. Nudimo ih slatkišima, što veselo prihvaćaju, a cigarete i kavu za roditelje uz malo nagovaranja. Zahvaljuju i naglo odlaze za poslom. Potrebno je blago utjerati u tor, pomusti ovce i kravu. Za to vrijeme mi se okrijepismo juhom. Nakon večere društvo se povećalo jer su momci doveli i mlađu braću. Razgovaramo rukama i nogama uz poneku riječ engleskoga i talijanskoga. Raspitujemo se o stazama prema Livadhet e Boges i vrhu Maja e Mali. Smiju se našem izgovoru imena njihovih planina, smijemo se i mi, dok nas noć polako odvlači u spavaće vreće...

Naš su prvi cilj livade Boges u velikom amfiteatru što ga čine vrhovi Maja Radohinës (2568

m), Maja Tat (2543 m), Maja e Livadhit (2593 m), Maja Arushes (2211 m) i čitav niz bezimennih vrhova. Krećemo dobro uhodanom stazom do izvora Burim Samagrad. Kako u Dobračesu nema pitke vode, osim kamenom obzidane lokve za stoku, to je glavno vrelo za sve njegove stanovnike. Po vodu dolaze konjima, ali se kod jačeg pritiska koriste gumenim cijevima kojima dovode vodu iz toga izvora udaljenog tri kilometra. Voda povremeno curi iz kraja crijeva, oni je pomicu gore-dolje niz padinu, prema potrebi. Ostala nam je nepoznanica kada voda dolazi, a kada nestaje.

Od izvora nastavljamo stazom prema jezeru Boges. Jezero je smješteno na ulazu u dolinu koja vodi prema Livadhet e Boges. Kod jezera u hladu crnogorice Ernest kuha ručak – klasične »talijanete« popravljene jutrošnjim poklonima, autohtonim patlidžanom, lukom i češnjakom.

U zelenkastom oku jezera bljeska se odsjaj bijelih vapnenačkih stijena prošaranih zelenim crtama crnogorice. Podne je i zrak titra od nesnosne vrućine. Sam pogled na jezero iz dubokog hладa djeluje osvježavajuće. Prolazeći pokraj jezera nakratko zastajemo radi rashlađivanja. Naše umivanje omelo je nekoliko planinskih vodenjaka u hvatanju mušica. Niza stijene obližnje potkapine curi voda. Za vrijeme jačih kiša teče i do jezera.

Nastavljamo u smjeru jugozapada dolinom koja se sve više otvara pred nama. Ostavljamo stazicu kojom pastiri tjeraju blago na ispašu i skrećemo sjeverno prema rubu amfiteatra. Prolazimo pokraj napuštenih stanova zaraslih u visoku travu. Krugovi visokoga i bujnog raslinja jasno pokazuju mesta nekadašnjih torova. Postupno nam se otvara veličanstven vidik prema vrhovima masiva Radohinës koji zatvaraju zelenu oazu Livadhet Bogi. Tom čarobnom prizoru pridružilo se i modro nebo s nekoliko oblaka koji su zapeli za vrh Maja Riskallit. Dok nam Benks fanatično nabrala nazine vrhova i njihove nadmorske visine, moje misli odlutale su među one paperjaste oblake.

Oko našeg šatora u Dobračesu opet je živo. Raspitujemo se o mogućem usponu na vrh Maja e Mali (2552 m). Na kartama Vojno-geografskog instituta iz Beograda vrh je fonetski označen kao Malji i Snikut. Na novijoj njemačkoj karti »Thethi und Kelmend« čitamo Maja Madhe (Veliki vrh). Pastiri ga jednostavno zovu Maja e Mali (Vrh planine). Prijevoj ispod vrha i prijelaz prema dolini

Jam zapravo je Qafa Shnikut. Zapadno od prijevoja strši oštar Maja Vogel (2199 m). Ujutro prije uspona pozvani smo na kavu u stanove obitelji Norićim. Zatvorenost s jedne, a jednostavnost i skromnost ovih ljudi s druge strane ocrtava se u njihovim planinama u koje rijetko doluta koji stranac.

Dok žena iznosi kavu i kiselo mlijeko, »razgovaramo« o jednostavnim stvarima – životu u planini, vremenu, zvijerima. Dogovaramo da nas za nekoliko eura Čami i Rifat povedu prema vrhu. Ne toliko zbog težine uspona, koliko zbog upisivanja u kartu ponekog novog toponima ili ucrtavanja položaja koje nepoznate jame.

Započinjemo oštrim usponom prema prijevoju Qafa Shnikut. Svatko hvata svoju stazu, kojih je ovdje bezbroj. Utabale su ih ovce koje izlaze na pašu sve do prijevoja. Odmaramo se dohvativši prijevoj na kojem nas hladni lagan povjetarac. Otvara nam se vidik na Dobračes koji je ostao duboko pod nama. Iznad njega strši kosi Zub Maja Stoguta, dvoglavi Maja Riskallit i iza njih skriven Maja e Radohinës.

Nastavljamo penjući se zapadnim grebenom prema vrhu. Sjeverna i južna padina ispresjecane su velikim vapnenačkim pločama, siparima i nišama vječnog snijega. Greben se sve više sužava i nakon otprilike tri sata uspona izlazimo na Maja e Mali. Pogled je očaravajući: svugdje

oko nas veličanstveni nazubljeni masivi s bijelim vrhovima i oštrim grebenima. Između njih golemi kotlovi u kojima se za posljednjega ledenog doba taložila velika količina leda i snijega. Iz njih se izvlače vijugave doline ledenjačkog podrijetla i spuštaju niz planinu. Slika dobiva zeleni okvir od crnogorice koja se uspinje padinama do visine iznad koje joj niske temperature, snijeg i vjetar više ne omogućuju rast. Slijedi obvezno slikanje s našim albanskim prijateljima. Kad god izvadimo fotoaparat čuje se »foto, foto«. Pregledavaju slike na fotoaparatu uz žustro komentiranje i smijanje. Na papirić zapisuju svoje adrese kako bismo im poslali slike.

Dugogodišnja izoliranost ostavila je velikoga traga u ovom prostoru. Utjecaj na prirodu vezan je samo uza skladan odnos čovjeka koji jednostavno preživljava između ovih surovih planinskih grebena. Tableta protiv bolova ili obična cigareta često predstavljaju pravo blago.

Prilikom slaganja šatora i završnog spremanja prije povratka u Thethi dotrči Rifat. U rukama nosi tri jajeta. Zahvaljujemo na oproštajnom poklonu, ali objašnjavamo da će teško doći cijela do doline. Na ulazu u šumu okrećemo se i pozdravljamo Dobračes, veseli nas što smo barem nekoliko dana bili dio ovoga skladnog ritma suživota ljudi i planine. U povratku susrećemo starijeg pastira koji

Topografska karta opisanog djela zapadnih Prokletija

tjera blago na padine Maja Prozmit. Mota duhan i nudi mi smotranu cigaretu. Uz zahvalu ga odbijam. Sjetih se da mi je u ruksaku ostala još jedna kutija cigareta kupljena za ovakve prigode. Nudim mu čitavu kutiju. On je otvara, uzima jednu cigaretu, vraća ostatak i sa smiješkom zahvaljuje. Klimamo glavom u znak negiranja i ostavljamo ga zbrunjenog s kutijom cigareta u ruci. Često mi se vraća ta scena prilikom gledanja TV-dnevnika. Previše je priloga o beskraju ljudske pohlepe i gramzljivosti.

Nastavljamo hodati uskom stazicom u smjeru istoka. Svako malo zastajemo i promatramo okolne vrhove. Komentiramo moguće prilaze i uspone. Kod monolitnog Harapita kratimo put direktnim silazom prema jezeru Pejës. Prelazimo istoimeni prijevoj. Dok se spuštamo prema dolini zapuhuje nas sve snažnija zapara. Prvi tamni oblaci zatvaraju padine doline. Kiša, gromovi i vjetar natjerali su nas na ubrzan korak do prvog piva u Thethiju.

Kralj je pobijeđen, živio kralj!

Ili: Nikad ne odustaj od svojih snova

Kristina Jurčić i Dean Jurčić*, Kastav

Upravo me ta Coelhova rečenica ponukala da u životu učinim nešto za što bih prije bez mnogo razmišljanja rekla – ja to ne mogu! Tako je to i s planinskim vrhuncima. Ni sama ne znam koliko sam ih ispenjala u ovih desetak godina otkad sam otpočela svoju planinarsku priču. Među njima je bilo i onih koji su u meni budili strahopštovanje kad sam iz doline gledala gore visoko prema njima. Ali u meni je uvijek bila velika želja da ih pobijedim.

Jalovec je jedna od takvih planina – kulturni alpski vrhunac. Ne nazivaju ga uzalud kraljem slovenskih gora. Šesti je po visini u Sloveniji, a njegov se obris nalazi u znaku Planinske zveze Slovenije. Često sam ga gledala i iz daljine izgleda zaista moćno, doima se kao neosvojiva alpska tvrđava. Kad sam ga godinu prije gledala s vrha Mangarta, bila sam još odlučnija da mora biti moj sljedeći alpski cilj!

Tatina je »ekipa« za početak kolovoza 2010. kao alpski pohod odabrala baš uspon na Jalovec. Sviđio mi se odabir, ali u meni su se opet mijesali osjećaji – s jedne strane zadovoljstvo i sreća, a s druge strane neizbjeglan strah – hoću li moći svladati tu moćnu planinu. Međutim, znala sam: želim li jednoga dana završiti Slovensku planinsku pot, a to mi je velik planinarski cilj, Jalovec jednostavno mora »pasti«.

Bližio se dan polaska, a moje je uzbudjenje sve više raslo. Svi podaci što smo ih prikupili nisu za mene bili baš ohrabrujući jer su govorili da je uspon na Jalovec dugotrajan i težak. Ali već sam u startu osjećala nevjerojatnu želju da ispenjem taj vrh i svima pokažem da mogu svladati i tu »zelo zahtevnu pot«. Tata je kao i uvijek studiozno pripremao uspon – odabrao stazu, odredio smjer, pratio vremensku prognozu.

Plan nam je bio prvi dan prijeći stazu od Vršiča (1611 m) do Zavetišča pod Špičkom (2064

Kada nešto zaista želiš cijeli svijet se uroti da to i ostvariš.

Paulo Coelho, brazilski pisac

Zadnja Trenta i Bavški Grintavec

m), a drugi se dan popeti na vrh Jalovca (2645 m) i potom se preko Zavetišča vratiti do Vršiča.

Prvi dan do Špičke

U ruksake smo stavili samo najnužnije stvari za dva dana planinarenja. Za razliku od nas, tatini su se prijatelji opteretili mnogo težim ruksacima. Putokaz nam daje čudan podatak da do Zaveti-

* Op. a. Iako je pisan u prvom licu, tekst su zajedničkim snagama posložili tata i kći.

išča ima 5 sati hoda, a sve prijašnje informacije govorile su da ima sat manje, tj. 4 sata. Ali što je tu je, prekrasan je sunčan dan, nije previše toplo, a vremena ima dovoljno da lagano, bez žurbe stignemo do cilja.

Ubrzo kroz rijetku šumu dolazimo pod visoke okomite glatke stijene, čijim podnožjem prolazi naša staza. Na dva mesta pomažu nam i sajle, ali u ovakvim idealnim uvjetima one zaista nisu potrebne. Put postupno ulazi u šumu, a osim nekoliko kraćih uspona, i dalje se spušta. To baš i nije dobro, jer svjesni smo da će taj početni lakši dio staze poslije doći na naplatu u vidu dugotrajnog uspona.

Povremeno se sa staze otvaraju vidici u dubinu na Zadnju Trentu i izvorišni dio rijeke Soče. Dolinu zatvaraju impozantni alpski vrhunci od kojih se posebno na jugozapadnom kraju doline

Staza usječena u padine Velikog Ozebnika s vrtoglavim pogledima u dubinu

ističe Bavški Grintavec. U jednom se trenutku otvara i vidik prema stjenovitim padinama Ozebnika i Jalovca, a u daljini raspoznajemo »oštru« stijenu za koju pretpostavljamo da bi mogao biti naš današnji cilj – Špička.

Nakon sat i 40 minuta hoda stižemo do uređenoga, ali presušenog izvora. Skidamo ruksake i malo se odmaramo. Ubrzo smo na prvom križanju staza, gdje se desno kroz Mali kot penje izravna staza na Jalovec (3h 30 min). Na drugom križanju, pet minuta dalje, lijevo se spušta staza u Trentu (1 h). Nastavljamo ravno u smjeru Špičke do koje, prema putokazu, imamo još sat i 15 minuta hoda.

Staza se sada stalno strmo penje prema Špički. Nakon izlaska iz šume vidici postaju sve širi i ljepši. Jedan pogled unazad otkriva da nas odsad iz daljine prati Triglav, najviši slovenski vrh. Korak mi postaje sve teži, pod težinom ruksaka počinjem osjećati i bol u ramenima, ali Špička je srećom sve bliže i bliže.

Do Zavetišča pod Špičkom trebalo nam je 3 sata i 40 minuta, dakle znatno manje od podatka na putokazu na početku staze (5 h). Bilo je oko 15 sati, tako da smo taj dan bili prvi planinari pristigli na noćenje. Dočekale su nas nasmiješene i dobro raspoložene domarke, koje su za pristigne planinare pripremile odličnu štrudlu. Sunce, magla i oblaci u predvečerje priredili su nam veličanstvenu rapsodiju nezaboravnih vidika na okolne alpske vrhunce.

Opijkeni prekrasnom prirodom i svježim zrakom, a neki i od poneke čaše vina ili piva, krenuli smo na noćenje. Nisam mogla odmah zaspasti, ležeći u vreći za spavanje razmišljala sam o sutrašnjem danu, o ludoj avanturi koja me očekuje. Utonula sam u san, uvjerenja da će se ujutro ostvriti još jedan moj planinarski san.

Najzahtjevniji uspon u mom životu

Jutro je osvanulo zaista prekrasno, obasjavale su nas jutarnje zrake sunca, nebo vedro, nigdje oblačka. Nakon doručka iz ruksaka, Vlado, tata i ja krećemo na Jalovec s laganim ruksacima u koje smo stavili samo osnovne stvari – vjetrovku, vodu, hranu i planinarske dnevниke. Odmah stavljamo kacige na glavu, a ja i penjački pojasa. Staza se u početku malo spušta, prolazi pokraj stijena i onda preko sipara do stijena Velikog Ozebnika, gdje počinje prava pustolovina.

Uspon uz vršnu stijenu Jalovca

Penjemo se strmo kroz stijene, povremeno osigurane sajlama i klinovima. Navezujem se na sajle. Zakvačiti, otkvačiti karabiner, pa opet zakvačiti, otkvačiti, i tako nebrojeno puta. Vlado je naprijed, ja pomalo zaostajem za njim, a tata me prati odostraga i povremeno savjetuje. Ponekad me to i živcira, ali znam da se brine za mene. Ne treba žuriti, napetost je stalna, uspon je težak, gotovo da ne dopušta odmor.

Samo nakratko strmina popusti i onda opet uspon bespućem, od markacije do markacije, po stjenovitim padinama Velikog Ozebnika. Tu je staza slabo osigurana, a pogled u dubinu pomalo je zastrašujući. Pažljivo napredujemo strmim padinama. Duboko ispod nas staza je kojom smo jučer prolazili, a iznad nas samo moćna stijena Velikog Ozebnika i plavo nebo. Kao da nema kraja ovoj stazi. Koračala sam naprijed, vrlo često i četveronoške, sve s ciljem da ostvarim svoj san.

Strmina je konačno popustila, sada priječimo strme i opasne padine. Povremeno se pridržavam za sajlu, a tamo gdje je nema tražim oslonac u stijeni. Koračam, a ispod gojzerica stalno hrpe kamenčića, po kojima se treba pažljivo kretati da ne sklizneš u dolinu. Konačno se ukazuje vršna

stijena Jalovca, što znači da se penjanje po stjenovitim padinama Velikog Ozebnika bliži kraju. Sat i 45 minuta trebalo nam je do pitomije visokogorske ravnice Jezerca, koja leži između Velikog Ozebnika i Jalovca. Gledam odavde Jalovčevu vršnu barijeru i pitam se postoji li uopće u njoj bilo kakav put koji će me odvesti gore. Gledam neke Slovence koji su krenuli prije nas, izgledaju kao mušice u toj golemoj stijeni. Kad se čovjek nađe onako sitan među ovim silnim stijenama, tek onda počne razmišljati koliko snage treba uložiti da se barem nakratko pobijedi prirodu, i samoga sebe.

Možda sam tada i htjela izustiti »Ja to ne mogu«, ali opet sam se sjetila riječi iz podnatslova ove priče. Moram dalje, ne želim odustati od svojih snova, Jalovče, nemoj ni pomisliti da te neću pobijediti! Odlučno nastavljam svoj put.

Na kraju Jezerca zdesna nam se priključuje put kroz Jalovšku škrbinu, kažu još teži i slabije osiguran od ovoga kojim smo došli.

Cijeli je svijet ispod mene

Opet sam u surovoj stijeni, sunce prži, ali lagan povjetarac uspon ipak čini ugodnim. Nekolicina planinara koja se već vraća s vrha hrabri me da

Vidik s vrha prema (mislim) Poncama i Tamaru

izdržim još malo, jer vrh nije više tako daleko. Vršna stijena osigurana je samo na nekoliko mjesta, put je mjestimično izložen, ali uz malo vlastite snalažljivosti, malo prihvatajući tatine savjete, stigla sam na glavni greben. Stigavši na greben pomislila sam da je cijeli svijet ispod mene, a ne samo dolina Loške Koritnice u koju se s ove, druge strane, Jalovec strmo obrušava. Nisam baš od onih koji se boje visine, ali ne mogu reći da me taj pogled u dubinu na uskom grebenu ostavio ravnodušnom. Ipak, uživala sam dok mi se s drugog kraja doline smiješio još jedan alpski velikan – Mangart. Prisjetila sam se lanjskog uspona na Mangart i obećanja da je sljedeći cilj Jalovec.

Penjem se uskim grebenom prema vrhu, mjestimično i četveronoške. Sada kao da mi je lakše, kralj Jalovec sve je bliži, sve veći njegov dio ostajao je ispod mene, a sve je manji onaj koji još moramo ispenjati. Ni strmina više nije tako izražena, a sam vrh stalno je tu ispred mene. Još nekoliko laksih mjesta pa slijeva prilazi staza iz Tamara, i onda još nekoliko koraka i eto me, nakon tri sata hoda, na vrhu Jalovca.

»Kralj« je osvojen! Nisam pobijedila samo još jednu moćnu planinu, već i samu sebe! Bio je to najzahtjevниji planinarski uspon u mom životu. Tada nije bilo sretnijeg čovjeka od mene, ostvarila sam svoj veliki cilj. Stojim ponosna na veličanstvenom vrhu koji se strmo ruši prema trima alpskim dolinama – Loškoj Koritnici, Tamaru i Zadnjoj Trenti. Ni sama nisam znala na koju stranu gledati jer su vidici očaravajući na sve strane: ispod mene zelene doline, oko mene mnogi stjenoviti vrhunci, a ponad mene samo plavo nebo kojim šaraju bijeli oblaci.

Brzo sam zaboravila na sve prolivene kapi znoja, na teško penjanje sivim stijenama, na sav uložen napor i trud. Kralj Jalovec sve je to zasluzio, sve je to bilo vrijedno ovog uživanja na vrhu, u planinskom raju, daleko od civilizacije. Utisnuli smo žig u naše planinarske dnevničke i potom ostali uživati i odmarati se u tom predivnom okruženju. Srce mi je bilo ispunjeno zadovoljstvom i srećom, i još sam jednom rekla u sebi, sama sebi: »Nina, nikad ne odustaj od svojih snova!«

Od prvog uspona na Jalovec 1875. mnogo je planinara bilo na ovoj stijeni, mnogo ih je odustajalo, a bilo je na žalost i onih koji su u njoj završili svoje živote. Znam da je danas sve mnogo drukčije, jednostavnije i sigurnije, osobito ljeti, ali opet, potrebna je i ona nužna količina hrabrosti i drskosti za uspon na taj kulturni alpski vrhunac. Na vrhu je zaista prelijepo, ali nedostaju mi planinske galice, crne ptice koje me uvijek prate na alpskim vrhovima. Danas ih nije bilo; iako je bio lijep sunčan dan, skrivale su se negdje u svom stjenovitom domu.

Pred nama je spust niza stijenu, koji zna biti i zahtjevniji negoli uspon, ali fizički je ipak lakše spuštati se nego penjati. Sad poznajem sve zamke koje me očekuju na povratku. Sigurno napredujemo, najprije grebenom, onda okomito niz stijenu, sa stalnim vrtoglavim vidikom u dubinu. Za pedesetak minuta dolje smo na Jezercu. Odmaramo se, svaki na svom kamenu, i gledamo vršnu stijenu Jalovca koju polako zatvaraju bijeli oblaci i magla.

Još samo da svladamo onu nezgodnu stijenu Velikog Ozebnika. Općenito položeni dio staze osiguran sajalom, s dubokim ponorom. Prolazimo uz mnoge prave vrtove alpskog cvijeća, a onda se pred nama u daljini ukazuje Špička i Zavetišće koje nam je pružilo prenoćište prethodne noći. Još malo po siparu i onda zastajem kraj stijene s natpisom koji me se već na usponu posebno dojmio, ali

Povratak – opet u stijeni V. Ozebnika

sam ga namjerno zanemarila. Ali sada, pri kraju spusta, u meni vlada strašno dobar osjećaj i pozirat će s ponosom kraj natpisa »Lepota gora to je Slovenija, Jalovec pa Kralj gora!«

Kralj je pobijeden! Bila sam sretna stigavši do Zavetišća. Zoki i domarke čestitali su mi na usponu, ali najviše mi je značila pružena ruka i čestitka moga tate, koji također nije krio sreću zbog našega najvećeg planinarskog uspjeha. Hvala tati i kolegi Vladi koji su mi mnogo pomogli na ovom usponu.

Osvježili smo se hladnim pivom, malo odmoriли, pa onda opet natovarili velike ruksake i krenuli na dug put prema Vršiču. Povratak na Vršič, gdje nas je čekao auto, bio je iznimno naporan. Bila sam prilično umorna od pet sati hoda koliko mi je trebalo za osvajanje i spust s Jalovca, a sada nas očekuje još četiri sata mukotrpog i pomalo dosadnog pješačenja. Na Vršiču uobičajena gužva, a ja sam, iako iscrpljena, htjela još prošetati do Tičarjeva i Poštarskog doma i pogledati obraze Ajdovske deklice u stijenama Prisojnika. Prisojniče, ti si sljedeći, čekaj me!

Na kamenitom vrhu Jalovca

»Novo« hrvatsko gorje – prof. dr. sc. **Toplička gora**

prof. dr. Željko Poljak, Zagreb

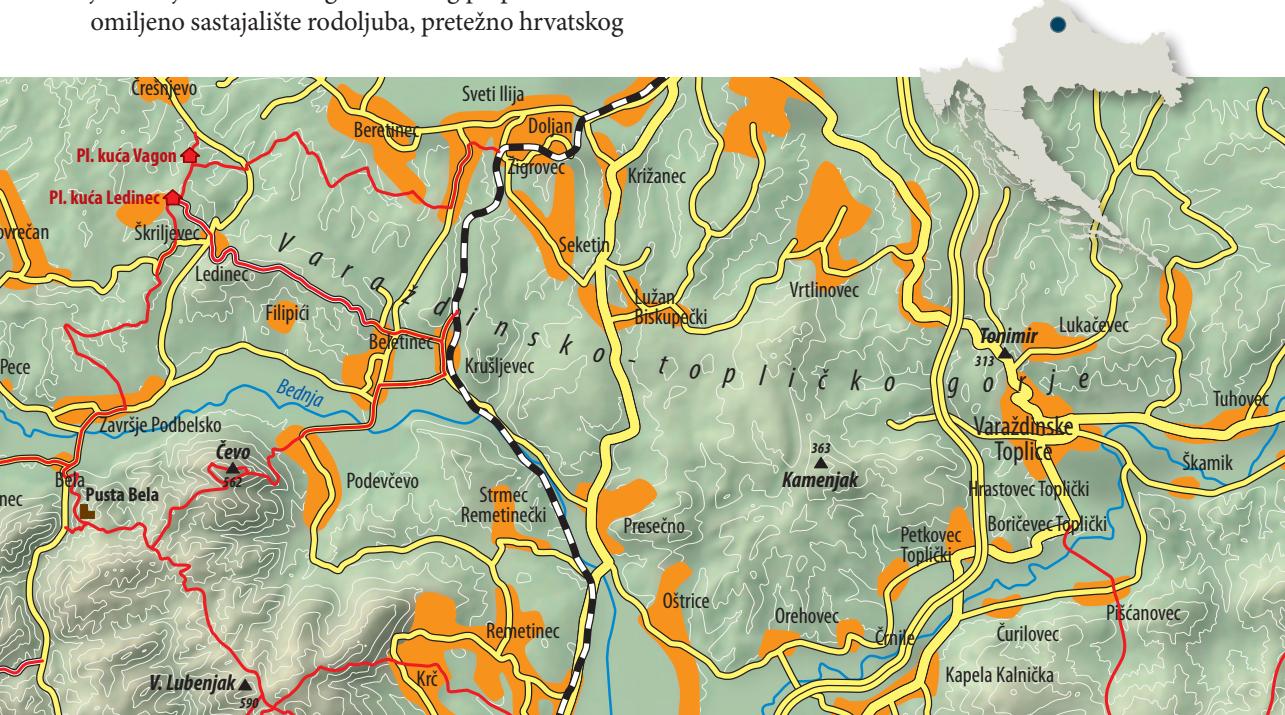
Doprinos plemićke obitelji Kukuljević hrvatskom planinarstvu

Dana 18. listopada otvorena je u gradu Varaždinskim Toplicama na svečan i pomalo spektakularan način planinarska šetnica do Tonimira na Topličkom vrhu (313 m), čime su planinari dobili »novu« hrvatsku planinu. Ovo planinarsko-kulturno događanje organizirali su Matica hrvatska Varaždinske Toplice i PD »Tonimir« iz istoga grada povodom Književno-znanstvenog skupa »Kukuljevićevi dani«. Tom je prilikom kod kapelice sv. Duha položen vijenac na epigrafski nadgrobni spomenik Antuna pl. Kukuljevića Sakcinskog (1776–1851), koji je prije 180 godina nagovijestio planinarstvo na Topličkoj gori time što je na najljepšem gorskom vidikovcu 1832. sagradio obiteljsku kuriju »Tonimir«. Nalazila se na najvišem dijelu brijega Valpovca, na župnom imanju Kamenoj gorici. Kurije danas više nema, ali je za vrijeme hrvatskoga narodnog preporoda bila omiljeno sastajalište rodoljuba, pretežno hrvatskog

plemstva, a rado su je posjećivali i ljubitelji prirode te budući osnivači HPD-a.

Svečanosti kojom je oživljena stara planinarska tradicija prisustvovali su svi sudionici skupa, članovi planinarskog društva, gradska straža u povijesnim odorama i župnik koji je blagoslovio novi put. Glavni teret organizacije snosili su predsjednica gradskog ogranka Matice hrvatske prof. Božena Filipan i predsjednik PD-a »Tonimir« Krunoslav Janušić, koji je i predsjednik Planinarskog saveza Varaždinske županije te licencirani županijski planinarski markacist.

Zanimljivo je da su i potomci spomenutog Antuna Kukuljevića bili planinari ili poklonici planinarstva. Antunov sin Ivan Kukuljević (1816–1889), poznat po tome što je njegovom zaslugom Hrvatski sabor latinski službeni jezik zamjenio

Antun pl. Kukuljević Sakcinski

Božidar pl. Kukuljević
Sakcinski

Vila obitelji Kukuljević
na Tonimiru

hrvatskim, pisao je 1848. u svom pjesničkom djelu »Slavjanke« (VIII. dio) o Triglavu:

*Triglave! Triglave!
Čuvaru jezera,
Krst otkuda slavske
Bogove protjera...*

Antunov unuk Božidar Kukuljević (1861–1927), koji je živio u kukuljevićevskom gradu usred Ivanca, pomogao je 1893. izgradnju HPD-ove drvene piramide na vrhu Ivanšćice, 1898. postao članom utemeljiteljem HPD-a (taj se naslov postizao velikom donacijom), iste godine osnovao HPD-ovu podružnicu »Ivanščica« u Ivancu te pisao planinarske pjesme i putopise. Godine 1899. objavio je u našem časopisu »Pjesmu planinara«, a sljedeće godine opširan putopis »Ivanščica«. Njegova unuka Carmen (1928–) bila je jedna od prvih članica Planinarskog društva Sveučilišta »Velebit« u Zagrebu, osnovanog 1950. Sada živi u Engleskoj, ali ne zaboravlja hrvatske planine, o čemu svjedoči i pismo što nam ga je nedavno poslala: »Dragi Željko, prošlo je mnogo godina otkad smo zajedno planinarili i često, vrlo često mislim na sve one dane koje smo svi proveli u društvu 'Velebit' ... «

Topličku goru pohađali su u 19. stoljeću budući osnivači i ugledni članovi HPD-a, bilo da su dolazili na izlet, bilo da su boravili poslom u Varaždinskim Toplicama. Među njima su bili dr. Josip Schlosser, prvi predsjednik HPD-a, Dragutin Hirc, prvi urednik našeg časopisa, dr. Fran

Gundrum Oriovčanin, suradnik našeg časopisa prije jednog stoljeća, te ilirac Ljudevit Vukotinović, treći predsjednik HPD-a, koji je 1852. napisao i studiju o geologiji Topličke gore (Geognostische Skizze von Warasdiner Töplitz in Croatia).

Hirc je u svom kapitalnom djelu »Prirodni zemljopis Hrvatske« (Zagreb, 1905.) objavio opširan i dosad jedini opis te gore (str. 255–258); napisao ga je profesor zemljopisa na Sveučilištu u Zagrebu Hinko Hranilović (1860–1922) i ilustriраo profilom gore. Istina, čitajući taj opis teško se oteti dojmu da ga je pisao gledajući zemljovid, a ne putujući gorom, no svakako zavrjeđuje da se ovdje ponovi njegov sažet zaključak:

»Sastojeći se od zaobljenih humaka položitih bočina, Toplička je gora veoma prohodna. Kroz dol Bednje vodi drum po ravnici duboko u zagorsko gorje, a poprečne ceste preko grbine gore ne nalaze znatne zapreke. Za to je kultura segla preko cijele gore i ljudske su se naseobine popele do najviših vrhova. Pošto u toj gori glavnog bila ne ima te su brežuljci kojekako porazmješteni, to i sustav dolova ne pokazuje nikakve pravilnosti. Dulje i jače drage (poprečni naime dolovi) spuštaju se prema Plitvici te neke od njih, slične vijugastu žlijebu, dosegoše gotovo već do Bednje. Za to su dolovi koji su prema Bednji skrenuti, kratki i od slabe važnosti. Nešto znatnija draga je pukotina Varaždinskih toplica, iz koje Mrzli potok prema Bednji udara. Sela i ljudske naseobine razmjestile su se gotovo podjednako po dolovima i visovima.

Topličku goru pohađali su u 19. stoljeću budući osnivači i ugledni članovi HPD-a, bilo da su dolazili na izlet, bilo da su boravili poslom u Varaždinskim Toplicama.

Među njima su bili dr. Josip Schlosser, prvi predsjednik HPD-a, Dragutin Hirc, prvi urednik našeg časopisa, dr. Fran Gundrum Oriovčanin te ilirac Ljudevit Vukotinović

Ta baš činjenica razjašnjuje orografski značaj ove gore, jer se u visokim gorama čovjek drži dolova, ovdje ga pako pitomi kraj ne sprečava u naseljivanju najviših ispona, Po svemu tome spada Toplička gora u najpitomije naše gorske predjele te je prilika pravoga Zagorja.«

Hranilović je imenom Toplička gora obuhvatio i Varaždinsko humlje, koje se od Topličke gore nastavlja prema zapadu; nazvao ga je zapadnim krilom Topličke gore. Danas geografi ova krila, u dužini od tridesetak kilometara, obuhvaćaju nazivom Varaždinsko-topličko gorje, što je ispravnije, iako to ime ne živi u narodu, kao što ne živi ni naziv Varaždinsko humlje. Narod naziva »istočno krilo« Topličkom gorom i ne povezuje ga s Varaždinskim humljem, a uz to treba uzeti u obzir da pod gorom misli na šumu, a ne na planinu kao mi planinari (kažu idem u goru, a ne na goru). Osim toga, zapadno je krilo orientirano (i u planinarskom smislu) prema Varaždinu, a istočno prema gradu Varaždinskim Toplicama, gdje djeluje planinarsko društvo »Tonimir«, osnovano 1995. Granicom među »krilima« možemo smatrati prijevoj preko kojeg prelazi željeznička pruga Zagreb – Varaždin. Spomenimo i to da okomito preko Topličke

gore prelazi i stara cesta Zagreb – Varaždin te nova auto-cesta Zagreb – Goričan, koja goru svladava prolazeći kroz dva tunela – Hrastovec i Vrtlinovec.

Toplička gora pruža se u smjeru zapad – istok, a naziva se po Varaždinskim toplicama na svome južnom podnožju, gdje na tektonskoj pukotini izvire topla mineralna voda koja se od davnine smatra ljekovitom (u rimsko doba Aquae Iasae). O tome svjedoče vrijedni arheološki spomenici iz rimskog doba koji se mogu vidjeti u lijepo uređenom arheološkom parku u okviru današnjeg lječilišta. Južna je strana strmija, za razliku od suprotne koja se valovito spušta u Podravinu.

Iako je Varaždinsko humlje ili »zapadno krilo« niže (najviši mu je vrh šumovita zaravan s kotom 351 m) i planinarski ne baš zanimljivo, zbog blizine Varaždina planinarski je dobro obrađeno i u njemu su čak dvije planinarske kuće – »Vagon« iz 1981. i nova kuća u selu Ledincu (220 m). Kad kažemo planinarske kuće, ne mislimo da su planinarske po svom položaju i okruženju, nego da su im vlasnici planinari (HPD »Dugi vrh« iz Varaždina). Varaždinskom humlju prilazi se od željezničke stanice Sv. Ilija (8 km od Varaždina, 93 km od Zagreba), a Topličkoj gori od željezničke

stanice Krušljevec (11 km od Varaždina, 90 km od Zagreba) te iz Varaždinskih Toplica.

Uz Topličku goru vezana je i planinarska tradicija Varaždinaca. Varaždinsko planinarsko društvo (poslije preimenovano u »Ravna gora«) organiziralo je svoj prvi izlet 20. veljače 1920. na Topličku goru. U spomen na taj izlet PD »Ravna gora« od 2005. svake godine u veljači organizira »Pohod tragom prvog izleta« preko Topličke gore trasom Presečno – Oštrice – Lužec – Kotari – Kamenjak – Hrastovec – Varaždinske Toplice. Prošle je godine, na VII. pohodu, bilo gotovo 200 planinara. Put nije markiran i ovdje valja spomenuti nepriliku s markiranjem koja bi u bliskoj budućnosti mogla pogoditi markaciste iz cijele Hrvatske, pogotovo nakon ulaska u Europsku uniju. Dosadašnji način markiranja popularnim crvenim krugovima po stablima i kamenju smatra se nagrđivanjem prirode i PD »Tonimir« još uvijek pregovara s varaždinskim vlastima o dovršenju i načinu markiranja šetnice »Tonimir«.

Najviši vrh Topličke gore, Kamenjak (365 m), nije nimalo kamenit nego je pokriven šumom i nema vidika. Nalazi se koja 3–4 km zapadno od Varaždinskih Toplica (pješice sat i pol). Ime mu potječe iz davnih vremena kad se tu kopao vapnenac za pravljenje vapna. Dobar vidik pruža jedino

Tonimir (313 m). Put do toga vidikovca počinje na glavnom trgu podno hotela »Minerva« i traje 45 minuta. Vodi kroz pitome krajeve, kroz zaselke i uz brojne kuće za odmor. Putem svakako valja posjetiti i slap Sopot na Topličkom potoku (prošle je godine presušio). Od nekadašnje kurije Tonimir danas se mogu nazrijeti samo još tragovi podruma, no vidik s toga mjesta još uvijek oduševljava. Danas je spomenička cjelina Tonimir uvrštena u registar nepokretnih spomenika kulture Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu (broj 02-115/3 – 1969, novi broj 721).

Zaključimo! Tko putuje autocestom Zagreb – Varaždin, može skrenuti na izlazu za Varaždinske Toplice i poduzeti laku šetnju do Tonimira (tamo i natrag sat i pol). Tonimir je zaravan odakle je lijep vidik na Varaždin, Podravinu i za lijepa vremena preko nje u Mađarsku. Toplička gora nije visoka, njezin najviši vrh Kamenjak ima samo 365 metara, ali je viša od Bilogore (Stankov vrh, 309 m) i Medimurskih gorica (Mohokos, 344 m). Uz to pruža vidik kakav se na Bilogori teško može doživjeti. Stoga je čudno što su nakon Kukuljevića planinari zanemarivali Topličku goru gotovo cijelo stoljeće. Danas opet postaje popularna i možda je vrijeme da se nakon 180 godina na Tonimиру opet uredi planinarska kuća.

Svečanost na Tonimiru 18. listopada 2001.

Pod hrastom na Kamenitovcu

Slavko Kirin, Bjelovar

Dolazimo li iz planinarskog doma na Kamenitovcu ili odlazimo, uviјek nas dočekuje ili ispraća naš stari hrast koji se udobno raširio pored doma. Njegova zelena hladovina mami nas u svoje okrilje, u umirujuću sigurnost svojeg postojanja i trajanja na ovom djeliću bjelovarske Bilogore. Koliko toga pamti naš hrast? U svom dugom životu pamti poletna srca nekadašnjih bjelovarskih planinara koji su baš na ovom lijepom mjestu odlučili sagraditi svoj dom. Koliko su samo puta sjedili pod njegovom krošnjom, snjući planove kako što ljepše i udobnije urediti svoj topli planinarski kutak. Oduvijek, kao i sada, planinarski dom na Kamenitovcu draga je mjesto i drugi dom svakoga bjelovarskog planinara.

Teško je reći kad je vidik ispod hrasta najljepši – u proljeće, ljeti, u jesen ili zimi. Svaki je put lijep na svoj način. Lijepo je zimi kada maglenčki brežuljci izgledaju poput tople kudjelje u koju su utonuli stari krovovi, a u sutonu ih svjetla u daljini pretvore u najljepši božićni bor. U proljeće okite

se brežuljci tisućama cvjetova maslačka i bjelinom rascvjetanih voćaka. Sve je u usponu, sve odiše i miriše probuđenim životom. I jato raspjevanih ševa što se dižu prema mladom suncu, i radosne kreketave žabe dolje uz kanal pored kapelice, i šareni leptiri što daju prve poljupce cvijeću. Lijepo je sjediti na klupi u hladovini hrasta u smiraj vrućega ljetnog dana i pustiti pogled do tornjeva i obrisa našega dragog marijaterezijanskog grada, osjetiti miris sijena i prvih jabuka petrovača.

Ujesen je posebno svečano. Najljepše boje odjene svako bilogorsko drvo, grmlje, šiblje i buse nje. Ni naš hrast ne zaostaje. Smije se i raduje. Sve se rasipa bojama i plodovima. Gole glave žutih bundeva i još žući klipovi kukuruza, jabuke zelenike, kožnjare i crvene pogačice božićnice. Sve to promatra i proživljava naš hrast. Broji godine i zapisuje ih u godove.

A te bilogorske staze! Koliko ih je u ovim našim brdima, koliko su prošarale Bilogoru, spojile sela i zaselaka, ovu i podravsku stranu naše drage gore? Spajale rođake, kumove, prijatelje, lude. Ne

Dugovječni hrast uz planinarski dom »Kamenitovac« nad selom Maglenčom na Bilogori

tako davno odlazilo se s lampašem na čijanje, kolinja, prela i u prosce, na krstitke, svadbe i kramove, ali i na sprovode. Sve je začinjeno opojnim mirisom vruće pečenice, race i purice s mlincima, zaliveno žutim domaćim »direktorom« i mirisavom, rubinsko crvenom izabelom.

Eto, to sve želi obuhvatiti i sažeti naš planinarski put »Bilogorskim stazama«, koji počinje, a i završava, baš ispod ovoga starog hrasta pored doma.

Pa podimo njime!

Slijedeći crvenobijelu planinarsku oznaku, odmah preko puta doma stižemo do Klupina, arhaičnoga maglenčkog zaselka, s preostalim primjercima stare bilogorske seoske arhitekture, izmiješanima s novim zdanjima vikendica. Tu je i stari zdenac sa zdravom i okrepljujućom vodom. Spuštajući se putom, pogled plijene na jednoj strani zeleni Rabuzinovi jastučići krošanja bilogorskih šuma, dok na drugoj strani pogled dopire do idiličnih brežuljaka Višnjevca i Rakitnice te

želi doprijeti još dalje i dalje. Spuštamo se pored stare trešnje u šumu, pa još dolje do zelene, cvjetne livade, a zatim se opet šumom lagano uspinjemo do grebenskoga šumskog puta. Ulazimo ponovno u pravu staru bilogorsku šumu povrh Mišulinovca, punu tišine i dostojanstva bjelkastih, bliještećih

BILOGORSKIM STAZAMA

Tip obilaznice: vezna kružna

Godina osnivanja: 1993.

Minimalno vrijeme obilaska: 3-4 h

Broj kontrolnih točaka: 4

KT: Borovljani, kuća Barešić, kuća Stanić, planinarski dom Kamenitovac

Uvjet za priznanje: Obilazak svih kontrolnih točaka

Upravlja: HPD Bilogora, Bjelovar

Informacije: Željko Vinković, tel. 098/449-989

Dolazimo li iz planinarskog doma na Kamenitovcu ili odlazimo, uvijek nas dočekuje ili ispraća naš stari hrast koji se udobno raširio pored doma. Njegova zelena hladovina mami nas u svoje okrilje, u umirujuću sigurnost svojeg postojanja i trajanja na ovom djeliću bjelovarske Bilogore

Vidik iz hladovine hrasta kod planinarskog doma »Kamenitovac« na pitomi bilogorski krajolik

Vidič na bilogorsko selo Veliko Trojstvo s nove razgledne piramide

stabala vitkih bukava. Uživajući u svečanoj ljepoti boja, mirisa i bujajućeg života, stižemo do Borovljana, naselja na maglenčkom hrptu, gdje se nalazi i prva kontrolna točka.

Put nas vodi hrptom između klijeti i viken-dica, vinograda i voćnjaka, a pogled luta čas na jednu, čas na drugu stranu. Ne možeš se odlučiti gdje ga duže zadržati. Na lijevoj strani u dolini crveni krovovi maglenčkih kuća, a povrh njih potkovasti hrbat do planinarskog doma, kojim smo upravo prošli. Na desnoj strani, niz brije, pogled pada na Veliko Trojstvo, s baroknim zvonikom i arkadama župne crkve Svetog Trojstva koja vjekovima bdije nad ovim pitomim mjestom. Na suprotnom brijeu stoji novopodignuti drveni čardak kao uspomena na graničarska vremena.

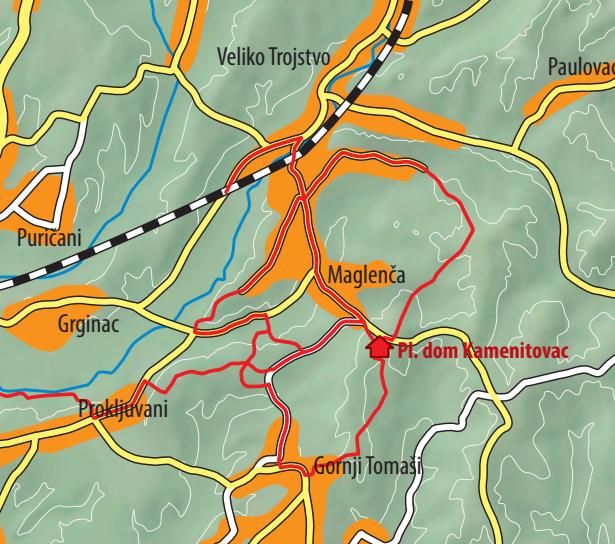
Veliko Trojstvo smjestilo se uz rječicu Bjelovacku, u zelenoj dolini između dva bilogorska brijega. Mnogo toga povijesnoga pamte to mjesto i njegova crkva. Župa Presvetoga Trojstva prvi se put spominje već 1334. godine. Mjesto je kroz povijest župe mijenjalo i svoje ime. Najprije se spominje kao Myglecz, a zatim kao Meglecz. Taj je toponim sačuvalo današnje selo Maglenča, s onu stranu brijeva. Poslije se spominje kao mjesto Beloblacka, a od 1729. već se nazire današnje ime (»Belloblaczka vulgo Troisztuo«).

Put se nastavlja kroz vinograde, presijecajući cestu koja vodi od Trojstva za Maglenču. Od željezničke stanice u Trojstvu, njome se može doći do planinarskog doma. Izmjenjuju se klijeti i suvremene vikendice te se pored staroga Pavljakova vinograda stiže do druge kontrolne točke. Nastav-

ljamo naniže u šumu i putom koji je duboko usječen u bilogorsku žutulju dolazimo do ceste što vodi iz Maglenče prema Grgincu i Bjelovaru. Prelazimo livadu te preko maglenčkog potoka ponovno ulazimo u mladu šumu. U neposrednoj blizini nedavno je uređena Romska kuća, tradicionalna drvena građevina autohtonih hrvatskih Roma – Lovara, u kojoj se možemo upoznati s poviješću, kulturom i gastronomijom toga naroda.

Staza se šumom diže do grebenskoga puta kojim planinari iz Bjelovara preko Radunica pješice dolaze do svoga doma na Kamenitovcu. Preko puta staza ponovno zalazi u šumu, sve do tomaških livada s potokom, prepunim cvijeća, mirisa i pčela. A na vrhu nas čeka Tomaš, prelijepo staro bilogorsko selo, s vrijednom kapelom koja dominira čitavim krajem. Kapela sv. Tome u Tomašu, po kojoj je selo i dobilo ime, građena je u 14. i 15. stoljeću. Izgrađena je u gotičkom stilu, što dokazuju sačuvani ostaci gotičkoga svoda u apsidi. Stradala je za vrijeme turskih provala. Poslije je barokizirana i ima tri ranobarokna oltara. Najbolji je barokni rad glavni oltar sv. Tome. Ova kapela, uz župnu crkvu u Rači, najstarija je građevina iz doba gotike i proglašena je spomenikom kulture.

Staza se nastavlja putom za Maglenču. Na izlazu iz Tomaša nalazi se treća kontrolna točka našega planinarskog puta. Prolazeći kroz šumarke bagrema, staza naglo silazi u šumu i slijedeći šumski put do duboke, gotovo mračne hladovine jela i arša stiže do podnožja skijališta na Kamenitovcu. Popevši se padinom skijališta, brzo stižemo do našega doma, do našeg hrasta, koji nas čeka.

Markirani putovi na bjelovarskoj Bilogori

Dio kružnog Planinarskog puta po Bilogori

Kako je lijepo i sjetno sjediti pod hrastom na Kamenitovcu u tiha predvečerja i slušati milozvučna zvona maglenčke kapelice! I opet sve počinje pod hrastom na Kamenitovcu! Novi naraštaji i nove ljubavi za ljepotu, zanos i osjećaj pripadnosti zemlji i gori, od koje smo potekli i u koju se vraćamo

U domu je i posljednja, četvrta kontrolna točka planinarskog puta »Bilogorskim stazama«.

I sve opet završava ispod našega dragog hrasta. Tiho opuštanje, kada su misli uspavane ljepotom, a pogled luta preko bilogorskih brežuljaka do dalekih magličastih obrisa Kalnika, Ivanšćice, pa sve do Medvednice. A tamo lijevo, u daljini, leži naš Bjelovar. Uvijek mlad, privlačan i pripravan stopiti prošlost i budućnost. Njegova suvremena povijest započinje nakon turskih ratova. Pobjedom kod Siska Turci su istisnuti s ovog područja. Počinje novo naseljavanje i građenje utvrda. Na ravnici između rječica Bjelovacke i Plavnice general Filip Beck počinje po nalogu carice Marije Terezije 1756. graditi vojno uporište Novi Varaždin, koje unatoč otporu dobiva svoje sadašnje ime i postaje sjedište Križevačke i Đurđevačke pukovnije, a potom i Varaždinske krajine. Godine 1874. Bjelovar je proglašen slobodnim kraljevskim gradom i dobiva svoj grb te se uvrštava u red najmlađih hrvatskih gradova. Započinje razvoj grada u važno upravno, obrtničko, trgovačko i kulturno središte toga kraja. Te je značajke zadržao do danas. Odnedavno je postao i sjedište Bjelovarsko-križevačke biskupije. Tu je na poticaj tadašnjega šefa željezničke postaje Bjelovar i člana HPD-ove središnjice u Zagrebu,

Viktora Borovečkog, 6. lipnja 1924. osnovano i naše planinarsko društvo »Bilogora«. Gradom dominira središnji gradski park (nekadašnje vojničko vježbalište), oko kojeg se nalazi niz lijepih kasnobaroknih i klasicističkih zgrada. Posebice se ističu kasnobarokna župna crkva (danasa katedrala) sv. Terezije Avilske s pijarističkim kompleksom i pravoslavna crkva sv. Trojice, te vojarna »Preradović«, s poznatim arkadama.

A sada smo ponovno na Kamenitovcu.

Niz briješ ispod hrasta do idilične Maglenče. Maleno selo koje je uvelike zadužilo bjelovarske planinare. Poklonilo nam je na svom briješu mjesto za smještaj našega planinarskog doma. Pruža se duž dva bilogorska hrpta i spaja ih te se proteže uz potok i uz cestu prema Grgincu. Na sjecištu cesta, kod mosta, nalazi se kapelica sv. Florijana, izgrađena na mjestu staroga, vrlo vrijednog spomenika kulture.

Kako je lijepo i sjetno sjediti pod hrastom na Kamenitovcu u tiha predvečerja i slušati milozvučna zvona maglenčke kapelice! I opet sve počinje pod hrastom na Kamenitovcu! Novi naraštaji i nove ljubavi za ljepotu, zanos i osjećaj pripadnosti zemlji i gori, od koje smo potekli i u koju se vraćamo.

Prvenstveni uspon

Hrvoje Zrnčić, Zagreb

Vidik prema Panosu (lijevo) s vrha Vučje glavice

Izraz »prvenstveni uspon« ovdje se odnosi na prvi organizirani planinarski izlet nekoga planinarskog društva, kluba ili udruge na neki vrh. Uspon je organiziran na jedan velebitski vrh. Odmah se nameće pitanje postoji li velebitski vrh koji planinari još nisu organizirano pohodili. Valja priznati da postoji mnogo takvih vrhova. Obično su bezimeni i nedovoljno poznati jer planinarima nisu privlačni ni po kojem planinarskom ili estetskom kriteriju. Dakle, pravo je pitanje postoji li koji nesumnjivo privlačan velebitski vrh na koji planinari nisu organizirano kročili.

Očito je da je odgovor potvrđan jer da nije ne bi ni bilo ovoga članka. Recimo najprije da je organizirani društveni izlet u vidu prvenstvenog uspona na vrlo privlačan velebitski vrh organizirao HPD »Kapela« iz Zagreba. Taj je izlet upisan u Kapelin plan izleta još krajem 2010., s planom ostvarenja u prvom vikendu listopada 2011., godinu dana nakon prvoga znanog (istraživačkog) planinarskog uspona. Zvijezde su nam bile sklone i uspon je u potpunosti ostvaren na način na koji je i planiran.

Velebitski vrh o kojem je riječ zove se Panos i visok je 1064 metra. Ova visina znalcima odmah

pokazuje da to nije onaj Panos (1258 m) na kojemu su ostaci objekata vojske bivše države. »Naš« Panos nalazi se na sjeverozapadnom dijelu južnog Velebita. Točnije rečeno, na zamišljenoj crti od Panosa (1258 m) do Karlobaga, na prvoj primorskoj velebitskoj stubi jugozapadno od Sadikovca. To je markantan velebitski vrh koji je najbliži morskom prolazu Paška vrata. Njegove se litice naglo ruše prema Jadranskoj magistrali i moru pa je vidik s njega na more i Paška vrata sličniji vidiku iz ptičje perspektive od vidika s bilo kojega drugog velebitskog vrha.

Vrh je prilično velika kamena glavica strmih stijena sa svih strana, osim s istočne, s koje je Priroda ostavila mogućnost da se uzverete na nj. Istočno od vrha mala je dolina okružena stijenama i samo manjim dijelom šumovitom uzvisinom, stvarajući dojam amfiteatra. Da bi se došlo na vrh potrebno je najprije doći u tu dolinu, bilo s morske strane iz napuštenih sela Uzelačkih Rastovaca, odnosno Javorovca, ili sa staze koja vodi od Baških Oštarija do Šugarske dulibe. Od spomenute staze do doline treba dvadesetak minuta, a iz doline do samog vrha još oko 25 minuta prosječnoga planinarskog hoda, sve bez crveno-bijelih oznaka.

Pod samim vrhom

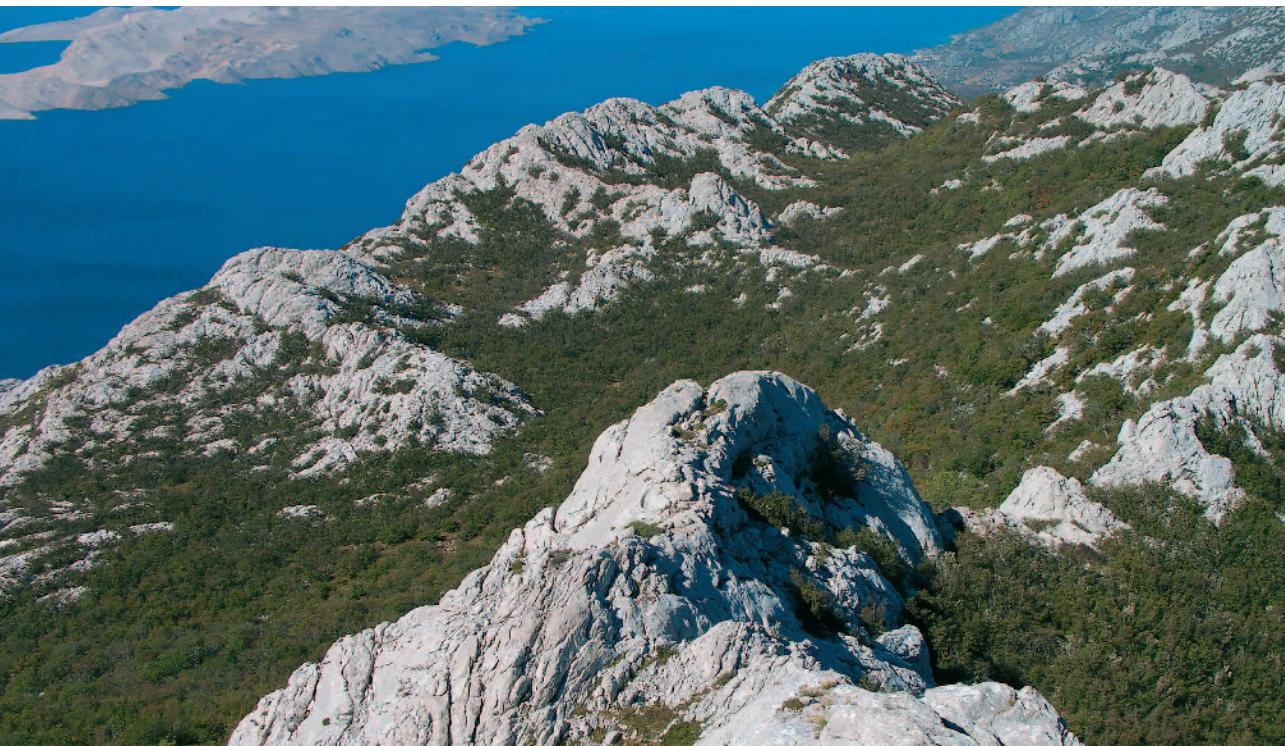

Odmor na vrhu

Pozdrav pri usponu šalju vam galice svojim kriještanjem ocrtavajući se na modrom nebu iznad vaših glava. Nagrada za uspon jesu vidici. I to kakvi! Pag se razaznaje u pojedinostima, i to s kraja na kraj, odnosno od Paškog mosta do Luna. Vidik inače seže od otoka Kornata do Cresa i Raba i od Jadranske magistrale do kulfa (otvorenog mora), s mogućnošću prepoznavanja mnogobrojnih otoka i otočića, pa čak i hridi, primjerice onih sjeverozapadno od otoka Ista. Na drugoj strani

vide se Velinac, Visibaba, Prikinuto brdo, Budakovo brdo, Šatorina, neizbjegni Bačić kuk, a zatim Badanj te vršne stijene Vranjega kuka, Žutoga kuka i Kize, sve na srednjem Velebitu. Na južnom prepoznajemo Jelarje, Sladovačko brdo, Sadikovac, Konjevaču, Ramino korito, Stolac, Ždrilski kuk i poneki manje poznat vrh, primjerice Vlaku i Perin kuk. Neke će razveseliti i stijene razvedenog vrha, a neke i skromne gušarke u njihovim rascjepima, rascvjetale u svibnju.

Vidik prema Karlobagu

Prijatelj s planine

Tomislav Friščić, Ivanec

Svatko ima svoje snove, bar kao dijete. Kasnije se snovi obično rasplinu kao mjehurići od sapunice, no nekom se ipak ostvare, bar djelomično. Postat ću ono, napraviti ovo... maštati u djetinjstvu skoro da nema kraja. Ako vam je cijela obitelj u planinarstvu, onda je normalno da maštate o visokim, dalekim i snježnim vrhuncima. Upoznati planine je i meni bila jedna od najvećih želja. Slušajući priče starijih, upijajući njihove zgodbe i nezgode, poželio sam jednog lijepog dana sve to probati...

No, dok su druga djeca vjerojatno maštala o samo jednoj stvari, ja sam pomalo neskromno imao i drugih želja, od kojih mi se jedna opet izrazito isticala. Susjed je imao prekrasnog njemačkog

ovčara po imenu Reks. Ni sam ne znam zbog čega, zbog filmova o psima kao što je »Vuk samotnjak«, ili nečeg drugog, ali sama pomisao da bih ja mogao imati takvog ljubimca, za mene je značila više od najbržeg auta na svijetu, aviona, letećeg tanjura... Samo jednom da se s njim pojavim pred školom, pa da svi samo umru od zavisti. Postoje razne pasmine, ali ta inteligencija, snaga, prekrasni stas, to za mene ima samo njemački ovčar, pravi vuk...

Godine prođu, svijet se mijenja, kod mene, želje iz djetinjstva, pretočile su se u stvarnost. Planine su mi postale dio mog života, a već godinama se družim i s njemačkim ovčarima. Do prošle godine imao sam ih dvoje, danas je Luna

TOMISLAV FRIŠČIĆ

Sredina lipnja - zimski uvjeti na vršnom dijelu Durmitora

TOMISLAV FRIŠČIĆ

Naš vjerni prijatelj s Durmitora

neizostavni dio moje obitelji. Snažna, lukava, ponosna! Ostali psi za mene i ne postoje, zapravo izgledaju mi smiješno, ma kako veliki i snažni bili, ma što god mi o njima pričali.

Sve do ljeta 2010. i odlaska na Durmitor! Ne treba trošiti suvišne riječi o samoj planini, Žabljaku, Crnom jezeru, Međedu, putovanju preko Pivske planine - dovoljno je impresija za jednu deblju knjigu. Sredina je lipnja, i vrijeme je više nego nepredvidljivo. U Alpama još ima dosta snijega, no pomalo čudi da ga navodno i ovdje na jugu, još uvijek ima u velikim količinama. Po riječima domaćina, u Ledenu pećinu se sigurno neće moći do kolovoza, a na Bobotov kuk (2532 m) se s ove strane još nitko nije popeo.

Zimsku opremu smo ostavili kod kuće, no to nas ipak nije obeshrabriло да кренемо према врху, па докле стигнемо. Јућер је било право лјето, но данас су се надвили тешки облаци и само што nije почела kiša. Sparina у шуми крај Crnog jezera i nestvarno ogromni komarci u velikom broju. Prava biblijska пошаст! Што се више penjемо, све се више мрачи. Nakon nekih sat vremena, u jednom šumarku susrećemo planinara i planinarku u društvu neuglednog psa mješanca. Kratki pozdrav, zajednička briga за kišu, која је очito sve bliže. Kolega и ja smo nekih 15 minuta ispred ostatka ekipе, dolazimo do pastirske kuće i planinarskog skloništa, a zatim oštar uspon.

I gle, nije mi dosta lošeg vremena i ostalih mogućih problema који mi se tek spremaju, него, по стази је до нас дошао и онaj мješанac. Odakle се само stvorio, i kakav je to pas koji ostavlja vlasnika? Stvarnojadno! Žalim se Štefu na неželjenog gosta, на што mi se on smije i zafrkava da sam ёрав, па ne vidim da je u pitanju dama. Tek sam onda postao ljut kad sam видio da je очito nedavno imala mlade ili ih још uvijek има, ali ih je ostavila. Prava kuja! Dolazi ispred mene, i као да слуша наш разговор, али то је првише не dira, већ чека да кренемо. Кренем ја, а она ispred nas, по strmoj i uskoj stazi. Ono dvoje јој очito nisu bili vlasnici, а чiji je то onda pas? Iako sam izgledao ljutit, u duši сам bio tužan zbog ljudskog nemara и нимало blistave будућности животинje ostavljene на milost i nemilost srove planine. Od mladунчићи je sigurno iscrpljena, jer већ дugo nisam видio tako mršavog psa.

Razmišljanjem о psu, dolazim do vrha uspona i križanja. Markacije uskoro nestaju под debelim snježnim plastiцem. Treba ih potražiti, где staza izlazi из snijega. Само gdje? Tražeći marku, nismo ni primijetili да »наша« kuja već чека desno на brijeгу. I gle vraga, točno iznad је и markacije. Slučajnost? Dolazimo do је и она опет kreće pred nama. Hodamo nekih 15 minuta, и опет snježni jezik. Sada баš okom pratimo »pratnju«, и опет pronalazi put kroz snijeg. Štef gleda mene, ja njega,

ne govorimo ništa. Sve više hodamo kroz snijeg, sve je manje čvrstog tla, no našu pratnju to ne zabrijava baš ni malo. Zapravo, tko je sad kome pratnja?

Dolazimo pod sam vršni dio Durmitora, grmljavina u tmurnim oblacima i eto pljuska. Pred nama ogromno polje pod snijegom i onda strmina prema kamenim vrhovima u magli. Ovdje je inače sipar, no sad je ispod debelog sloja snijega. Baš kao naručeno, mala šipila kao zaklon. Čekamo ostatak ekipe, pa da zajedno vidimo možemo li ići dalje. Čeka i ona, gleda u kišu, sklonjena ispred naših nogu. Dolaze i ostali, čekamo da stane kiša, što se čudom i događa za nekih 20 minuta.

Markacija više uopće nema, duboko su pod snijegom. Nema veze, tu je GPS uređaj. No, nekome očito ne treba! Točno gdje je stazu pokazala tehnologija, i naša kujica sigurno trčkara, te traži da je slijedimo. Sad nema sumnje, ona stvarno zna put za Bobotov kuk! Koliko li je samo puta bila gore, kad ide tako sigurno. Da smo imali dereze i cepine, sigurno bismo došli do sedla, ovako dolazimo na nekih 2300 metara i odlučujemo se na povratak. Postalo je prestrmo, a eventualno nekontrolirano klizanje bilo bi uistinu pogibeljno.

Iz bjeline izviruju stijene kao otoci, i svako nasukavanje na njih pri brzini, sigurno ne bi izašlo nikako dobro. Naš »vodič« odustaje posljednji, gotovo da je bila na sedlu. Spušta se po snijegu, nekom tehnikom koju još nismo imali prilike vidjeti. Brzo i efektno, svaka čast. Već nas čeka i pozira na kamenom dijelu, kao da nam govori: »Nema problema, Durmitor je uvijek tu!«

Ostavljamo vrhove u magli, brzo se spuštamo prema Crnom jezeru, malo kroz pljusak, malo po vjetru, malo po magli, cijelo vrijeme pod budnim okom našeg »vodiča«. Nailazimo i na druge planinare, koji se spuštaju prema jezeru, no nitko je danas više ne interesira, danas smo mi njezini klijenti.

Na Crnom jezeru, zajednički dijelimo skromni obrok iz ruksaka, dok mi odlazimo na pivo u restoran, strpljivo nas čeka pred vratima, njezina misija očito još nije gotova. Odlazimo po asfaltu, prema ulazu i recepciji. Iako se bliži večer, autobusi nemilosrdno iskrcavaju turiste kojima i ta šetnja od nekih 15 minuta očito predstavlja napor. Pred nama još jedna skupina izletnika, ništa manja, ništa drugačija od ostalih koje smo sreli u posljednjih 15 minuta. Međutim, naša pratilea zastaje. Stajemo i

mi! Gleda u nas, tijelo joj je već okrenuto prema grupi koja odlazi put Crnog jezera, ali pogled ostaje na nama. Pogled kojem ne treba komentara...

Trenutak, dva, bez pitanja, kao što je i došla k nama, u tišini i odlazi od nas. Ima novi zadatak, ima novu grupu, ljude koji će možda trebati njezinu pomoć. Gledamo za njom, sve dok ne nestaje iza obližnjeg zavoja, u tamnim šumama Crnog jezera. Tako naizgled krhka, tako obična, a opet neviđeno inteligentna i neizmjerno izdržljiva. U jednoj običnoj kujici žive osobine najboljih, najpouzdanijih i prekaljenih alpskih vodiča. Tko zna čija je i kako je baš nas toga dana izabrala za pratnju. Sudbina, viša sila, slučajnost. Ne znam, ali svakako me taj događaj naveo na razmišljanje, pa i promjenu mojih (krivih) stajališta.

Čudno je kako to u životu trebaju proći godine, pa da čovjek nešto vidi, što mu je u biti uvijek bilo pred očima. Dvije želje iz djetinjstva, planine i pas, dvije stvari koje u biti nemaju nikakve sličnosti i bliskosti, nikakve poveznice, a opet čovjeku otvore oči za cijeli život. Potrebna je bila jedna prekrasna planina i jedan naizgled neugledan pas.

»Nije zlato sve što sija«, poznata je izreka, ali i najsjajnije stvari opet imaju svoju tamnu stranu. Njemački ovčar je stvarno sjajan pas, ali sam isto tako shvatio da i posljednji mješanac može imati više kvaliteta i ljudskosti, ne samo od njega, nego i od mnogih ljudi. Pogledajte samo vijesti, pogledajte naslovnice. Najviša i najpoznatija planina, u biti kad se malo bolje pogleda i nije nešto posebno. Pojedini bliski breg ili brežuljak ponekad ima više čari i radosti nego usamljeni i tiki ledeni vrhunac što strši u plavi beskraj.

Često u životu susrećemo sjajne stvari, ali nažlost, nismo ih svjesni i prolazimo pokraj njih kao da ih i nema. Opet, divimo se nečem ili nekom tko to ni u kojem smislu ne zaslужuje. Jurimo za materijalnim vrijednostima, bezveznim stvarima kojih se i tako vrlo brzo zasitimo, prodamo ili bacimo, na štetu često naših najbližih, a toga postanemo svjesni tek kad je često i prekasno. Prestanemo se družiti, nemamo vremena ni za što osim za posao, zaboravimo živjeti, a život ne prašta, odlazi zauvijek u beskraj. »Karavane prolaze, a psi i dalje laju!« Tko zna, možda za Vas još uvijek nije kasno, možda se i Vama osmijehne sreća i kraj Vas na nekoj planini dođe trag svjetlosti i pomogne Vam da otvorite oči, prst sudbine, jedan obični - pas!

Prvi put na Bijelim stijenama

Iskustvo planinarke - početnice

Nevenka Miklenić, Samobor

Objektivnost u planinarenju daleko je od mene pa sam još uvijek subjektivna u pisanju »izvještaja« s izleta. Nakon završene planinarske škole tek svladavam prve samostalne korake.

Imala sam dvojbe u vezi s izletom na Bijele stijene: jesu li tako zahtjevne kao Samarske? Iako u opisu стоји da nisu, provjeravam te informacije kod vodiča Roberta. »Malo manje zahtjevne« – slaba je utjeha za mene. Hrabrim samu sebe da su ovo potrebna planinarska iskustva koja otvaraju neke nove putove. Nekako ne mogu odoljeti zovu strogoga prirodnog rezervata, toga bisera iskonske ljepote.

Još uvijek se pakiram pravodobno i ustanjem rano da pripremim sendviče. Provjeravam prognozu, ne uzimam kabanicu i sve svodim

na minimum. Oblaćim majicu naše planinarske škole.

Nalazimo se ujutro u 7. Skupilo se poveće društvo – ima nas otprilike koliko u jednom razredu. Nakon podjele po autima i prepričavanja doživljaja s prethodnih izleta, nalazimo se svi zajedno na kavici na odmorištu. Plan puta je osmišljen: Mrkopalj – 13. kilometar, hodanje Vihoraškim putom i penjanje do vrha Bijelih stijena, silazak do planinarske kuće, a zatim spuštanje strmom stazom do ceste. Radi se zapravo o 18. kilometru, što znači da ćemo nekako još morati proći onih 5 kilometara ceste do 13. kilometra.

Ulazeći cestom u šumu nakon Mrkoplja remetimo jutarnji mir, zapažamo plahu srnu na livadi, a zatim i dva medvjedića. Jedan nas je radoznalo promatrao stojeći na stražnjim nogama u

MARIO ZUTTI

U strogom prirodnom rezervatu Bijele i Samarske stijene

sigurnosti raslinja. Pratimo ga pogledom kako se polako gubi u šumi. Branka ga je uspjela snimiti. Parkiramo automobile, neke na 13., a neke na 18. kilometru.

Krećemo. Nas dvije početnice na čelu kolone držimo i dajemo tempo, ali samo na početku. Bila sam ponošna što sam većinu izleta provela na čelu, a ne na začelju skupine. Poznati put na početku staze ubrzo je zamijenio nov i nepoznat, na koji nas je usmjerila strelica s natpisom »Bijele stijene«. Zastajemo. Što se dogodilo? Nekog smo izgubili. Netko nedostaje. Koliko njih? Tko? Kako? A tek smo krenuli.

Čekanje se odužilo. Naša uvažena članica (potpora i uzor početnicima) slijedila je u traženju samotnog mjesta glavni put (čitaj: umjesto lijevo otisla je desno). Nije bilo oznake za »Vihoraški put«. Pogreška se među planinarima dugo pamti, ili barem do kraja izleta, i početak je humorističnog programa. Neobično, ali vjerojatno ljekovito jer je iskazana velika briga u trenucima kad nema signala na mobitelima ni drugačijeg načina otkrivanja što se dogodilo.

Hodamo divljom stazom prateći oznake. Stijene i kamenje izmjenjuju se s korijenjem crnogorice i mekom zemljom. Dinamika prirodne ljepote zadivljujuća je. Drveće raste iz stijena! Odmaramo se u Natašinom dolu uza sendviče, trešnje i kekse. Zelena oaza među stijenama na već zavidnoj visini.

Nastavljamo i provlačimo se između stijena na kojima su postavljene sajle, klinovi i ljestve. Ništa nije toliko opasno kao na Samarskim stijenama. Promatramo cvijeće: divlje ljiljane, runolist... Uspon je postao teži kad smo ugledali »prste« Bijelih stijena, sada znamo da je vrh blizu. Na vrh se penjemo uz pomoć sajle. S vrha se otvara predivan vidik, panorama od 360 stupnjeva. Vodič susreće prijatelje s kojima je osvajao te vrhove prije više od desetljeća. Ah, te magične planine! Izgleda da one drže i čuvaju prijateljstva na svojim vrhovima, u planinarskim domovima, na putovima...

I to je ono: sjediti na vrhu i promatrati (ne) pregledne krajolike. Još uvijek ne pamtim gdje je što i što se sve vidi, a što je iza... ali Klek sam prepoznala. Nevoljko se spuštamo nizbrdo prema planinarskoj kući (na vrhu od 1300 i nešto metara bilo je baš odlično!). Kod oznaka sa strelicama »Kuća« (dolje) – »Boce« (gore ili !?) skrećemo prema planinarskoj kući. Odjednom se začuje graja glasova koji remete tišinu i mir ovoga mjesta. Nakon naglog spusta evo nas kod planinarske kuće i mnoštva planinara koji su se s raznih strana sjatili u slikovitom dolcu među stijenama. Susrećemo Hrvoja i Zorana koji su ovamo stigli s Bjelolasice. Ručamo ponuđeni grah i svoje preostale sendviče. Padam u kratak san na livadi uz malu/veliku Ivu koja je hrabro kročila divljinom uz maminu i tatinu podršku.

Spuštamo se zatim strmom stazom pazeći na sklisko blato i kamenje. Završni dio puta hodamo po cesti do 18. kilometra. Dio vozača odlazi po aute na 13. kilometar. Vraćamo se brinući o skupini mladih ljudi koji su se razdvojili i sad ne znaju gdje je tko (članovi GSS-a konzultirali su »bazu«). Na odlasku nas ispraćaju ista dva medvjedića (iz našeg ih auta nismo vidjeli jer smo ovaj put bili posljednji u koloni). Još jedno okupljanje u planinarskom domu u Tuku uoči zalaska sunca.

S osmjehom na licu, teškim kapcima i s vrlo malo izgovorenih riječi protekao je povratak na samoborske ulice.

Takav je i zato ga volim

Ivan Hapač, Sveta Nedelja

Sjedim za stolom u planinarskoj kući na Alanu, a markacije me s njega bockaju tamo gdje sam najosjetljiviji. Volic hodati šumom, planinom, i dragi su mi ti crvenobijeli znaci. Vode me uvijek nekamo kamo me i srce vuče. Kao da su u dogovoru. Moje je samo da odlučim i krenem. Marke me vode, a srce pjeva.

Kako li samo nađe temu, mislim na svoje srce, da mi nešto pripovijeda uvijek kad sam u planini. U svakoj planini, a posebno na Velebitu. Ne znam odakle mu toliko poticaja i snage. Ne prestaje niti kada mu naredim, već naprotiv... zna srce da ne mogu bez Velebita i igra se s mojim mislima. Vjerojatno je od nekoga u potaji

Livade u području
Rožana

*“Kad bih se mogao vratiti u mladost,
počinio bih opet iste greške i ludosti,
ali malo ranije.«*

Tallulah Bankhead

saznao da govorim kako treba srcu pustiti da nas vodi i ispuni nas strašcu i srećom. Kad nas srce poneće ništa nas ne može zaustaviti u nakanama. Ne samo planinarskim, već i životnim. I evo, razmišljam dok pišem, kako me je to ovaj put ponijelo.

Četiri dana bura donosi nešto kao kišu, no sve dok pod mojim parkiranim autom nije mokro, to i nije kiša, već nam Lika s burom šalje samo svoju rosu. Oblak mi se lomi nad glavom, a s mora povremeno blješti odsjaj sunca. Nemam nikakve obveze i moje prvo jutarnje otvaranje oka popratio je bljesak u mislima. Danas ću nešto zaokružiti. To je dovoljno, a ostalo se posloži usput. Kad nosim u sebi ideju,

IVAN HAPAČ

sve se vrti oko nje. Ništa, ili gotovo ništa, ne može mi skrenuti misli sa zadanog cilja.

Nešto sam doručkovao, slijedi higijena i sve ostalo, i oblačim se da krenem. Znam i kamo ču. Prije nekoliko dana, oko Uskrsa, planinarski prijatelji iz Splita Ante i Neno imali su naukovanje. Krenuli su put Rožana, prekrasnih livada blizu Seravskog vrha, i namjeravali nešto običi. Moje upute, njihovo iskustvo, usputni savjeti mobitelom, ali nisu uspjeli. Već su u povratku sve shvatili. Znam po tome što su samo ponavljali: »Sve je jasno!« i »Sve se posložilo!« Čak nisam bio siguran niti što im je jasno. Sutradan su imali »popravni«. Uspjeli su i s veseljem prepričavali pojedinosti s puta. Moj je cilj proći tim istim putom.

Spremio sam se za polazak, ali dolaze neki planinari, veseli, očarani ljepotom. Bezbroj pitanja, pijuckaju čaj i puni su zanosa. Slovenci, u duši su zaljubljeni u planinu. Sjede, pršte dogodovštine s njihovih planinarskih tura po Sloveniji, a ja se smješkam. Onako ljubazno prema van, a u mislima sam već na putu. Samo što su ustali i u nedogled se oprštali, evo još jednog para! Ovaj put Švedani. Mladi i sretni išli bi na hodanje od nekoliko sati. Kako je dama odredila da bi to bilo neka tri sata, uputio sam ih prema Zečjaku, predivnom vrhu srednjeg Velebita, ali time ih se nisam »riješio«. Kuda se ide? Možemo li bez karte? Gdje se skreće? Treba li nam kompas? Što ćemo vidjeti? Mogu li se ovdje kupiti karte za nacionalni park? A oblaci prolaze, najavljuju se, no strpljiv sam. Planina neće nikamo pobjeći.

Zatvorio sam kuću, na leđima je sve neophodno, sunce se smješka kroz oblake i konačno krećem. Još pogled na sat i... opa, već je dva sata poslijepodne! Sa sobom nosim nešto tekućine i ono za »prvu pomoć«, što nikad i ne vadim iz naprntjače. Vrijeme se popravlja pa ne nosim kišobran. Zapravo, kad sam odmakao dvjestotinjak metara, sjetim se da bi bilo dobro ponijeti ga, ali sve mi ove dane nije trebao, pa ga ni po ovako stabilno oblač-

nom vremenu »vjerojatno« neću trebati, zaključio sam lijeno.

Polako krećem Premužićevom stazom od Kosice u smjeru Seravskog vrha. Znam da to mogu obići prije sumraka. Desetak minuta prije livada Rožana odvajam se od staze i krećem u smjeru Rožanskog vrha. Kako je lijepo kad se olistala šuma zeleni, ali je lijepo i kad nema lišća jer se sve vidi bolje i lakša je orientacija. Krpe snijega u šumi još otežavaju prolazak, ali sve sam bliže.

Izlazim na Rožano i sve je više tragova divljih svinja. Sve je izrovano, a ove se godine prilično rano vide i tragovi medvjeda, o čemu svjedoči svježe izvrnuto kamenje. Zamjećujem stare pastirske staze i pokušavam ih pratiti, no klekovina si je dala oduška, raširila se i više nego što sam računao, pa sam morao prilično zaobilaziti i spuštati se.

Neki crni oblak polako je nadirao s mora, ali bilo ih je i prethodnih dana pa se zbog toga nisam zabrinjavao. Obišao sam neke stare zidine porušenih ljetnih stanova, a tamo gdje sam trebao skrenuti i sa sjeverne strane zaobići padine Rožanskog vrha sve je bilo zaraslo. Sve će manje i manje ljudska noga moći kročiti tim prostorima. Zastajkivao sam i fotografirao pojedinosti koje su me privukle. I kad sam zanesen svojom mišlju pogledao u visine, shvatim da se nešto promijenilo: oblaci su sakrili sunce i učinilo mi se da su nekako spremni istresti iz sebe kišu. Još sam uvijek mislio da je to isto kao prethodnih dana, no ipak sam se malo zabrinuo što su se oblaci nisko spustili i počeli zatvarati pogled. To sam već jednom doživio na tim livadama i nije mi bilo svejedno. Orientacija bez kompasa i karte najednom postaje umjetnost.

Priroda je stvaratelj, a mi se samo možemo diviti naglim promjenama. Tog trenutka dobro mi je došlo prijašnje iskustvo i iskoristio sam ga. Promijenio sam smjer kretanja prema poznatim prostorima. Vidio sam Seravski vrh i to mi je bio glavni orijentir. Iako se povremeno skrivaо

od pogleda, davao mi je dovoljnu sigurnost. Želio sam se što prije domoći Premužićeve staze jer onda ni magla ne može mnogo otežavati orientaciju. Dok sam se penjao prema stazi oblaci su se polako razilazili i ponovo se naziralo sunce, a prema jugu Rožanski vrh i Alančić, pa sam požalio zbog prebrze odluke da odustanem. No, nisam se želio vraćati, već sam nastavio uspon. Sve je postalo jednostavno kad sam nakon kratkog odmora počeo povratak prema Alanu. Znam taj predio, ali uvijek je iznova nešto novo. Znao sam u tom trenutku da ču, kao i moji prijatelji iz Splita, u jednom od sljedećih dana imati »popravni«, no to me je veselilo.

Kako sam skratio svoje predviđeno šetanje, a imao sam dovoljno vremena, pratyo sam stazu točno po markacijama. Otprilike tamo gdje putokaz usmjerava planinare prema vrhu Alančića debele su kapi počele stvarati zvukove na granama, travi i po mojoj odjeći. Navukao sam

vjetrovku misleći da će kao i prijašnjih dana samo malo kaptati. Htio sam u jednom trenutku odustati od staze, ali ipak nisam želio kraticom prema kući na Alanu, već sam nastavio stazom. Nakon stotinjak metara spustio se takav pljusak da sam u trenutku bio mokar do gaća. Shvatio sam da je ono prije bilo samo upozorenje, a ja ga nisam poslušao. No, nije sve gotovo. Kad sam stigao do ceste, tamo gdje je Premužićeva staza presijeca i nastavlja prema jugu, sve se smirilo. Kao da ničega nije bilo, samo što sam bio skroz mokar.

I evo sada, dok ovo pišem, smije mi se sunce s potpuno vedrog neba. Samo neki mali oblačak stvara suncu brkove kako bi pojačao komičnost situacije. A ja pišem, gledam povremeno kroz prozor kuće, smješkam se i premda mokar i bijesan, znam, jer srce mi to govori: »Takav je Velebit, hirovit, i zato ga volim!« A sutra ču, nadam se, s još više iskustva na »popravni«.

Malo poznato područje
Rožana na srednjem
Velebitu nudi mnoge prekrasne prizore

VRH

Sveti Ilij na Sniježnici (1234 m)

Sveti Ilij je najviši vrh brda Sniježnice i najviši u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Malo istočnije od vršne točke su kapela sv. Ilij je iz 19. stoljeća, građena od tesana kamena u stijeni, po kojoj je vrh dobio ime, jedna napuštena zidana baraka i komunikacijski odašiljač. U dubini pod vrhom lijepo se vidi Konavosko polje i dubrovačka zračna luka u Čilipima. Vidik se za lijepa vremena dalje širi na otoke dubrovačkog arhipelaga Elafite, Mljet, Korčulu, Lastovo i poluotok Pelješac, na bosanske i hercegovačke visoke planine Čvrsnicu, Prenj, Velež, Zelengoru i druge, pa na crnogorske planine Durmitor, Orjen, Subru i Lovćen te na jugoistok do Komova i Prokletija.

Koordinate: N 42° 34' 26" E 18° 21' 6"

Žig: Metalni žig uzidan je na vanjskom zidu kapele, desno od ulaznih vrata

Prilaz: Ishodište za uspon na Sniježnicu je naselje Mihanići, 1 km prije Pridvorja, na istočnom rubu Konavoskog polja. Iz Mihanića se za 1.30 h uspona stiže do osamljenog sela Kune Konavoske na pola uspona. Do sela se može doći i asf. cestom koja se odvaja oko 500 m iza pošte u Pridvorju, prije Lovorna (5 km uspona u oštrim zavojima do Kune). Od planinarske kuće u Kuni do vrha Sniježnice stiže se širokim građenim putom koji vodi do samoga vrha. Markacija na nekim mjestima krati građenu stazu.

KT: Hrvatska planinarska obilaznica, Najviši vrhovi hrvatskih županija

U svakom broju predstavljamo planinarske kuće, obilaznice, vrhove Hrvatske planinarske obilaznice, zanimljive internetske stranice i poneku zanimljivost iz prošlosti

ALAN ČAPLAR

Planinarski put Gardun

Tip obilaznice: vezna kružna

Godina osnivanja: 2002.

Minimalno vrijeme obilaska: 4 h

Broj KT-a: 5

Kontrolne točke: Grabovac (115 m), Izvor Javor (155 m) – zamjena za Vidikovac (210 m), Rajzerov sto (265 m), Surevica (216 m), Sveti Petar (110 m) – kapelica je neobavezna KT

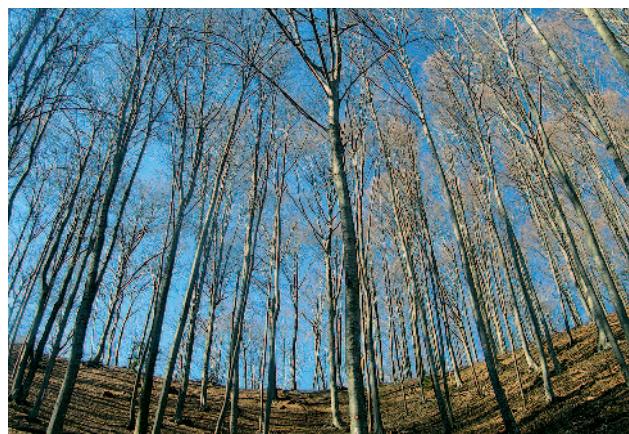
Uvjet za priznanje: Obilazak svih obaveznih kontrolnih točaka

Upravlja: HPD Tikvica, Županija

Informacije: Berislav Tkalcac
099/67-64-736

Planinarski put Gardun je malena planinarska obilaznica koja zahvaća dio istočnog Dilja. Osmislili su je i markirali markacisti iz županjskog HPD-a »Tikvica«, na čelu s Berislavom Tkalcem. Put je otvoren 25. studenoga 2002. velikom svečanošću na kojoj je sudjelovalo više od 500 planinara iz cijele Slavonije.

Dnevnik puta sadrži jednostavnu skicu i kratak opis putova po istočnom Dilju, no zbog promjena koje su se dogodile u proteklih 10 godina od otvorenja obilaznice, dio informacija više ne odgovara stanju na terenu pa je uputno dogоворiti obilazak zajedno sa županjskim planinarkama. Cijeli put može se proći za četiri sata laganog hoda. Prva kontrolna točka je šumsko svetište Grabovac, a najviša točka puta vrh Rajzerov sto (265 m) na kojemu je kontejner radio-amatera. Na kontrolnim točkama nema žigova pa se na njima treba fotografirati i snimke poslati redovnom ili elektroničkom poštom na adresu HPD-a »Tikvica«. Žigovi se nalaze u društvu i u dnevnik se utiskuju pri ovjeri.

Šuma u području vrha Rajzerov sto

PLANINARSKA KUĆA

Planinarska kuća »Kameni svatik«

Planinarska kuća Kameni svati (480 m) skromna je drvena prizemnica smještena u šumi 5' od vidikovca i vrha Kamenih svata na krajnjem zapadnom dijelu Medvednice. Otvorena je nedjeljom, a od dežurnog se planinara može dobiti osvještenje i čaj. Izletnike koji Kamene svate posjete barem jedanput u svako godišnje doba HPD »Susedgrad« nagrađuje lijepom značkom. Posjet se dokazuje žigom koji se otiskuje u dnevnik obilaznice »Četiri godišnja doba« na Kamenim svatima, koji se može nabaviti u planinarskoj kući.

INFO

Otvorena: nedjeljom

Opskrbljena: pićem

Mjesta za noćenje: 8

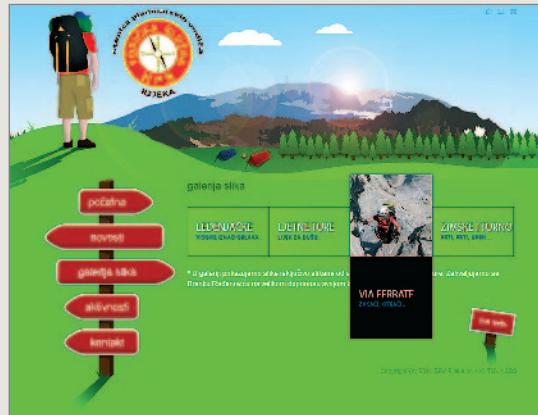
Upravlja: HPD Susedgrad, Zagreb

Informacije: Nikola Sedmak
098/355-446

Prilaz vozilom: nema prilazne ceste, najbliža cesta je u Jablanovcu, 50' od planinarske kuće

www.spvrijeka.hr

Važna sastavnica HPS-a je njegova vodička služba, koja je teritorijalno organizirana kroz rad stanica planinarskih vodiča. Web Stanice planinarskih vodiča Rijeka izdvaja se iznimno privlačnim dizajnom, ugodnim oku i dobro izvedenim vizualnim efektima i već zato vrijedi ga posjetiti. Stranice sadrže i lijepo fotografije, no glavni je nedostatak što je web zasad vrlo skromno ispunjen tekstualnim sadržajem. Uz potpunije tekstove kojim bi se predstavile djelatnosti Stanice, ovo bi mogao biti jedan od najatraktivnijih planinarskih webova u Hrvatskoj.

www.spvrijeka.hr

IZ PLANINARSKE PROŠLOSTI

Prvi hrvatski speleolog Ivan Lovrić

Kao što Zoranića smatramo pretečom našega planinarstva, tako Ivana Lovrića (1754-1777) možemo smatrati prvim poznatim hrvatskim speleologom - čovjekom koji je istraživačkim žarom ulazio u špilje i svoja istraživanja bilježio. U svojoj knjizi »Bilješke o Putu po Dalmaciji opata Alberta Fortisa« (tiskanoj na talijanskom jeziku 1776. u Veneciji) Lovrić je dao tako dobru speleološku studiju da joj je u tadašnje doba teško naći premcu u svijetu.

Lovrić je podvrgnuo kritici glasoviti »Put po Dalmaciji« talijanskog putopisca Fortisa jer je bio nezadovoljan njegovim opisom svoga zavičaja. Naime, u poglavlju »Podzemno putovanje« Fortis je prilično površno i romantičarski opisao Rudelića pećinu kod izvora Cetine i neka okolna područja, što je Lovrić svojim djelom ispravio. Lovrić, doduše, nije dosegao Fortisa književnom kvalitetom, uostalom, bio je tek mladić od 22 godine (umro je 1777. od tuberkuloze), no tim više valja cijeniti njegovu moć zapažanja i objektivnost u opisima. Upravo je neshvatljivo da je čovjek s tako kratkim životnim iskustvom mogao tako točno opisati jednu špilju (Gospodsku pećinu) i tako zrelo zaključivati o hidrogeografskim

Ivan Lovrić iz Sinja

pojavama u doba kad su speleologija i kraška hidrografija bile još nepoznati pojmovi. Posebno valja istaknuti vjeran prikaz špilje i uvjerljive zaključke unatoč nestašici bilo kakve speleološke opreme, špilju je obišao uz rasvjetu bakljama. Dakle, Lovrića valja smatrati prvim hrvatskim speleologom, a 1776. početkom naše speleologije utemeljene na objektivnim istraživanjima.

Željko Poljak

Vremeplov

- 5.2.1934.** izgorio stari Tomislavov dom na Sljemenu
- 5.2.1944.** umro dr. Julius Kugy, poznati planinar i pisac
- 6.2.2010.** svečano je otvoren »Penjački centar Zagreb« s najmodernijom umjetnom stijenom u Hrvatskoj.
- 11.2.2008.** Izvrsni odbor HPS-a donio odluku o organiziranju Hrvatske ženske ekspedicije »Mt. Everest 2009«
- 13.2.1944.** usponom na Aconcagu Tibor Sekelj postavlja hrvatski visinski rekord (6962 m) koji će to ostati punih trideset godina
- 14.2.1937.** prvi penjački uspon u Dalmaciji - P. Lučić Roki i U. Meneghello Dinčić u stijeni Kozjaka
- 15.2.1973.** završeno prvenstveno zimsko priječenje Velebita (D. Sakar i I. Grašovec)
- 22.2.1965.** W. Bonatti izveo zimski prvenstveni solo uspon u sjevernoj stijeni Matterhorna
- 24.2.1950.** održana osnivačka skupština Gorske službe spašavanja PSH

Završeno uređenje okoliša planinarskog doma »Hahlić«

Kad je PD »Obroč« iz Jelenja 2010. dobio od HPS-a godišnju nagradu za najbolji planinarski dom, društvo je najavilo da ima još mnogo posla s uređenjem doma i okoliša na Hahliću pa se tijekom 2011. potrudilo da obećano i ostvari.

Radovi su započeli uređenjem okoliša planinarskog doma. Srušen je stari poljski zahod i umjesto njega sazidan novi, koji je prostran i ima tekuću vodu. Obložen je drvenom oblovinom pa se vizualno uklopio s domom i prirodom. Prilazne stube napravljene su od prirodnoga kamena, kao i čitav zid terase, koja je u cijelosti obnovljena. Na terasi su postavljeni drveni stolovi i klupe izrađeni od trupaca, a na dijelu terase montirano je malo dječje igralište – kućica s toboganim i ljljačkom za najmlađe planinare. Za one malo veće napravljena je viseća kuglana. Ugrađena su i dva kaveza za pse, a terasa je ograćena drvenom ogradiom, što daje lijep dojam, a ujedno osigurava posjetitelje. Sazidano je postolje za roštaj, čime je zapriječeno nekontrolirano loženje vatre u okolini doma. Na šterni pored same kuće sazidano je grlo koje daje

Planinarski dom Hahlić u zimskom rahu

primorski ugođaj visoko u planini. Sve se to može koristiti i navečer jer je na terasi postavljen i foto-panel s LED-rasvjetom.

Sve planinare pozivamo da se sami uvjere u napravljeno i posjete naš Hahlić.

Vedran Stipić

VIJESTI

Obilježena 30. obljetnica PD-a »Pazinka«

Prigodnim pješačenjem stazom zvanom »Po pazinske briegah« obilježena je 18. prosinca 2011. trideseta obljetnica osnutka PD-a »Pazinka«. Na svečanom izletu sudjelovalo je šezdesetak planinara iz društva domaćina te članovi PD-a »Planik« iz Umaga, PD »Opatija«, planinarske sekcije Slovenskoga kulturnog društva »Bazovica« iz Rijeke i PD-a »Snežnik« iz Ilirske Bistrice.

Točno na taj dan prije 30 godina održana je u pazinskom Spomen-domu osnivačka skupština novog društva koje je u početku djelovalo pod okriljem tadašnje kemijsko-tekstilne tvornice »Pazinka«. Prva predsjednica bila je Elija Kurelović, a u vodstvu su bili Raul Bučić, Nikola Putica, Biserka Čuković te kasniji dugogodišnji predsjednik Franjo Paulišić. Velik doprinos društvu dao je i Zvonimir Blažević.

Izlet je započeo kod Spomen-doma, a išlo se putom uz poznati pazinski prirodni fenomen – Pazinsku jamu i zatim dalje usponom na Gortanov briješ, s kojeg se širi vidik na pazinsku kotlinu, ali i na snijegom zabijeljenu Učku. Planinarilo se preko vrhova Dibovljaka, Orljaka

Planinarski jubilej u Pazinu obilježen je prigodnim izletom

Proteklih godina osnažen je rad PD-a »Pazinka«. Za ovu godinu planirano je uređenje novih društvenih prostorija u Pazinu

i Finderlovog briga, s kojih se kroz gustiš otvaraju vidici na širu pazinsku okolicu, na beramsku akropolu, ali i na zasniježenu Ćićariju, Kršklu, umjetno jezero Butonigu i druga nedodirnuta istarska mjesta i zaseoke. Nakon uživanja u vidiku s vidikovca Šanpjerovala uslijedilo je lagano gacanje u blatu do Dušani, gdje je priređena zabava uz glazbu. Najstariji na pohodu bio je Dušan Francetić, a najmlađi šestogodišnjaci Jakov Finderle i Viktor Močibob.

PD »Pazinka« nedavno je od gradske uprave Pazina dobio na korištenje prostor u bivšoj pazinskoj vojarni te je u 2012. planirano uređenje novih društvenih prostora. Društvo je također dobilo na korištenje od Zajednice sportskih udruga informativnu ploču ispred Spomen-domu, a radi kvalitetnije promidžbe u 2012. planirana je i izrada internetske stranice.

PD »Pazinka«

Planinarske aktivnosti na Mljetu

Na Mljetu je Planinarski savez Dubrovačko-neretvanske županije 10. – 11. prosinca 2011. održao drugi dio tečaja za Vodiče društvenih izleta. Ispit je održan u Osnovnoj školi Babino Polje, a praktični dio obavljen je u vrtu škole i na njenim sportskim terenima. Ispitu za stjecanje prava vođenja planinarskih skupina pristupilo je dvadeset kandidata, od kojih je pred komisijom u sastavu Goran Gabrić, Livia Puljak i Željko Bockovac ispit položilo njih devetnaest. Taj velik organizacijsko-stručni napredak na planu markiranja i uređenja planinarskih putova, vođenja skupina i ekoloških akcija koristan je za planinarstvo otoka Mljeta i Dubrovačko-neretvanske županije.

Prezentacija Mljetske planinarske obilaznice (MPO-a) održana je u planinarskim društvima s kojima mlijetski planinari široko surađuju, a to su HPD »Bele-

cgrad« iz Belca (u vrijeme Martinja) te HPD »Vihor«, HPD »Naftaplin« i HPD »Zagreb-Matica« (u studenom i prosincu 2011.).

Osobito se dobro surađivalo s HPD-om »Bundek« iz Murskog Središća, planinarima Međimurske županije, PD-om »Lendava« i HPD-om »Dilj gora« iz Slavonskog Broda, s kojima su na prigodnim novogodišnjim domnjencima potvrđena sudjelovanja na završetku započetih radova. Podrazumijeva se i dobra suradnja s planinarskim društvima Dubrovačko-neretvanske i Splitsko-dalmatinske županije te Komisijom za vodiče HPS-a i HGSS-om.

Prvi poslovi u 2012. jesu postavljanje 20 žigova i oznaka MPO-a, što će biti održano u suradnji s HPD-om »Zagreb-Matica«, te izrada dnevnika MPO-a, uz pripadajuće priznanje i bedž.

Ekološke akcije čišćenja mljetskih uvala – od Nacionalnog parka »Mljet« do zaštićenoga krajolika Sapunare – planirane su za razdoblje od 6. do 15. travnja 2012., a radit će se i na pripremi planinarskog skupa »Dani hrvatskih planinara Mljet 2012.«.

Marin Perković

HPD Zanatlija - 60 nam je godina tek!

Dana 2. veljače (ne)advne 1951. godine 93 planinara iz Putne blagajne, sekcije pri Obrtnoj komori Zagreba, koja se bavila organiziranjem turističko-rekreativnih putovanja, donjelo je odluku o utemeljenju samostalnoga planinarskog društva koje su nazvali PD »Zanatlija«. Za prvog predsjednika izabrali su Franju Durlenu.

Šezdeset godina poslije, 30. studenoga 2011., održana je u velebnoj dvorani Doma obrtnika u Zagrebu, uz prisustvo brojnih članova HPD-a »Zanatlija« i njihovih gostiju, svečana skupština Društva povodom njegove 60. obljetnice. Predsjednik Tomi-

slav Muhić podsjetio je nazočne, uz dojmljivu vizualnu projekciju, na vrijedne rezultate, aktivnosti i planinare koji su obilježili rad »Zanatlije«.

Iz dostupnih zapisa (na žalost, veći je dio izgorio u velikom požaru potkrovla Doma obrtnika) vidljive su ambicije mladoga planinarskog društva koje je željelo povećati broj članova na 300, s nadom da bi taj broj ubrzo trebao biti i veći. Da to nisu bile samo prazne riječi dokazuju i podatak da je PD »Zanatlja« 1953. imalo za sadašnje prilike gotovo nevjerojatna 903 člana. Usaporedba sa sadašnjim 123 gotovo nema smisla, jedino ako se uvaži dosjetka jednog planinara koji je primijetio da toj brojci nedostaje samo znamenka 4 pa bi članova bilo onoliko kolika je visina Ilijina vrha na Sniježnici (1234 m).

Već 1954. osnovana je u društvu Sekcija vodiča s Matijom Wernerom, Edom Plavšićem i Slavkom Brezovečkim, kojima su se uspješno pridružili Darinka Bakić, Franjo Kasumić, Josip Majnarić i drugi. Postojale su u Društvu i omladinska, skijaška, fotografска, glazbena i speleološka sekcija. »Uspješno« su se gasile jedna za drugom pa se danas s nostalgijom prisjećamo pokretača i dugogodišnjeg pročelnika Speleološke sekcije Tomislava Jutrovića i prerano preminuloga vrsnog vodiča Borisa Mudrog, koji je kao speleološki istraživač stekao status speleologa kao mladić, 1976. godine. Jutrović će ostati upamćen kao jedan od pomagača Vladimira Horvata pri izradi 500 stuba na Medvednici, ali i kao čovjek koji je nakon Horvatove smrti s velikom ljubavlju 40 godina (od 1962. do 2001.) održavao taj planinarski dragulj na Medvednici.

Glazbu ipak nitko ne može ukinuti pa nas i danas svojom svirkom oduševljavaju naši »Mirogojski malšani«, a prisjećamo se i sastava nezaboravnog Ignaca Hana koji je više od 40 godina zabavljao brojne planinare svirkom na svojoj gitari. Uživali smo i u svirci Karla Marinkovića, koji je uz pomoć Društva objavio Planinarsku pjesmaricu, i danas cijenjenu i traženu među planinarima.

Od zaborava vrijedi sačuvati i podatak da je PD »Zanatlja« bilo upravljač planinarskog doma na Risnjaku, danas poznatijega kao Schlosserov dom. Na prijedlog PSH-a Društvo je 1960. preuzealo skrb o tada prilično zapuštenu domu, uloživši u njegovu obnovu više od 2500 radnih sati i mnogo materijala. Tada su obnovljeni bivak, tavan i krovište te uređene spavaonice i dnevni boravak. Međutim, udaljenost od Zagreba i druge teškoće u radu primorale su Društvo da dom vratí

Znak HPD-a Zanatlja iz Zagreba na zastavi društva

PSH-u. Od tada počinje intenzivno djelovanje »Zanatlje« na Hunjki.

Među planinarima koji će ostati istaknuti u analima Društva svakako su predsjednici Franjo Durlen, Srećko Diminić, Mijo Tandarić, Mato Stričak, Milan Henč, Zvonko Huzjak, Jakov Krizmanić, Željko Gjurek, Josip Majnarić i Tomislav Muhić. Poseban pečat Društu dao je počasni predsjednik Josip Majnarić, dugogodišnji vodič i jedini deseterostruki obilaznik Kapelskoga planinarskog puta. Potaknuo je i gradnju razgledne piramide na Hunjki za koju je napravljen idejni projekt i postavljeni su temelji.

Nezaobilazan je u dosadašnjem radu Društva i Matija Werner, doajen hrvatskog alpinizma i suočnivač GSS-a, koji je ostvario više od 350 alpinističkih uspona, zaslужan je promotor alpinizma, odgajatelj generacija penjača, predavač i pisac planinarskih članaka i putopisa. Aktivna članica i tajnica našeg Društva bila je sadašnja pročelnica Komisije za planinarske puteve HPS-a Jasna Kosović. Neizbrisiv trag u djelovanju Društva ostavili su i Josip Antolčić, mr. Ivan Štok, Drago Hladnik, Bogumil Janson i Mijo Nikolić-Miško.

U brojnim planinarskim turama naši su planinari pohodili sve značajnije vrhove u Hrvatskoj, bivšoj Jugoslaviji, Europi i na drugim kontinentima. Proteklih godina ostvareni su brojni pohodi u Alpe, a posebno su zapaženi bili pohodi na Maglić u BiH i Golem Korab u Makedoniji, na kojima su pod vodstvom našeg vodiča Faruka Islamovića sudjelovali planinari iz brojnih hrvatskih planinarskih društava.

Rezimirajući uspješan rad Društva predsjednik Muhić izrazio je optimizam i u pogledu budućega rada uz, vjerojatno, nešto drugaćiji pristup planinarenju. U ime HPS-a nazočnima se obratio tajnik Darko Berljak koji je čestitao Društvu uspješnih 60 godina rada, utkanih u 136 godina hrvatskog planinarstva. Naglasio je da su svoj doprinos radu HPS-a dali i članovi HPD-a »Zanatlja«. Skupštinarima se biranim riječima obratio kao gost, ali i kao domaćin, predsjednik Udruženja obrtnika grada Zagreba Vlado Crkvenac, koji je naglasio da će HPD »Zanatlja« i ubuduće biti jedna od važnih udruga u Udruženju obrtnika. Društvo su, po dobrom običaju, pozdravili i predstavnici Planinarskog saveza Zagreba, HPD-a »Kapela«, PK-a Hrvatskoga liječničkog zaborava, PD-a HP i HT »Sljeme«, HPD-a »Lipa« i HPD-a »Zagreb-Matica«. Nakon razmjene prigodnih poklona druženje je nastavljeno prigodnom zakuskom koju su nam pripremili obrtnici.

Nikola Cetina

Besplatni digitalni planinarski zemljovid Biokova

Zemljovid Biokova koji je Hrvatska gorska služba spašavanja objavila najprije u tiskanom obliku, radi povećanja sigurnosti kretanja na području Parka prirode Biokovo, objavljen je krajem 2011. i u digitalnom obliku. Naime, tvrtka »Navigo sistem« d.o.o. izradila je u suradnji s HGSS-om digitalnu verziju toga zemljovida za uporabu na uređajima za satelitsku navigaciju, koji se može koristiti bez naknade. Podržani GPS uređaji jesu svi Garminovi modeli koji podržavaju rasterske karte, a karta se može pribaviti na web stranici www.navigo-sistem.hr.

Isječak planinarskog zemljovida u izdanju HGSS-a

Klinci i klinceze – mala planinarska škola u Karlovcu

U nedjelju 4. prosinca 2011. završena je u planinarskom domu »Zvonimir Plevnik« na Kalvariji prva mala planinarska škola koju je organizirao PD »Dubovac« iz Karlovca. Organizirana je pod naslovom »Klinci i klinceze«. Osnovni cilj programa bio je naučiti djecu i njihove roditelje kako se sigurno kretati i hodati obilježenim planinskim stazama te upoznati prirodne ljepote i kulturno-povijesne znamenitosti zavičaja.

Škola je izvedena u pet izleta, od čega je jedan bio dvodnevni, pet edukativnih radionica te jedan promidžbeni događaj: svečano otvorene poučne staze »Put ing. Zlatka Satlera«. Planinarilo se markiranim putovima u Karlovačkoj županiji i putovima koje održava PD »Dubovac«. Radionice su održane u planinarskim domovima na Kalvariji i na Vodicama u Žumberku. Školu je uspješno završilo 22 djece u dobi od godine i pol do 11 godina, a svim su sudionicima na završnoj svečanosti uručene diplome i prigodni pokloni.

Škola je bila besplatna za sve polaznike, a sredstva za provedbu projekta osigurali su PD »Dubovac« i Grad Karlovac u okviru programa »Grad prijatelj djece«.

Mladi članovi »Dubovca« pred planinarskom kućom »Zvonimir Plevnik« na Kalvariji kod Karlovca

Sve vodiče HPS-a, vodiče društvenih izleta, speleologe, alpiniste, instruktore, pripadnike HGSS-a te liječnike i odgajatelje predškolske djece za potrebe planinarske škole iz svojih je redova osigurao PD »Dubovac«.

Mira Valio

Američki tinejdžer osvojio vrhove svih kontinenata

Svjetske novinske agencije prenijele su krajem prošle godine vijest da je petnaestogodišnji Amerikanac Jordan Romero postao najmlađi čovjek koji je osvojio najviše vrhove svih sedam kontinenata. Romero je kao dio alpinističkog tima, u kojem su i njegov otac i pomajka, sredinom prosinca prošle godine osvojio Mount Vinson, najviši vrh Antarktike, i tako završio svoju misiju koju je počeo prije pet godina. Kada mu je bilo samo deset godina Romero se popeo na Kilimanjaro, najviši vrh Afrike, a kao trinaestogodišnjak na Mount Everest! U međuvremenu je syladao najviše vrhove Europe, Sjeverne i Južne Amerike te Australije. Donedavno najmlađi alpinist koji je osvojio svih sedam kontinentalnih vrhova bio je 16-godišnji Britanac George Atkinson.

Priznanja Hrvatskoga planinarskog saveza u 2011. godini

Komisija za priznanja HPS-a zaprimila je u 2011. od planinarskih društava 87 zahtjeva za dodjelu priznanja planinarima i udrugama koje su se istaknule doprinosom hrvatskom planinarstvu. Pozitivno je riješila 78 zahtjeva pa su dodijeljena 54 brončana, 12 srebrnih i 5 zlatnih znakova HPS-a te 7 plaketa HPS-a. Na

žalost, 9 zahtjeva moralo je biti odbijeno jer prijedlozi nisu udovoljavali uvjetima Pravilnika o priznanjima HPS-a. Prema Pravilniku, zahtjeve bi trebalo dostaviti najkasnije dva mjeseca prije planiranog uručenja, što često nije slučaj. Svim dobitnicima još jednom srdačno čestitamo na priznanjima.

Vladimir Horvat

Brončano priznanje

Ime i prezime	Planinarsko društvo
1. Zdravko Golubić	HPD »Međimurje«, Čakovec
2. Andelko Borković	HPD »Međimurje«, Čakovec
3. Marijan Širanec	HPD »Zanatlija«, Osijek
4. Ljilja Havranek	HPD »Zanatlija«, Osijek
5. Mirjana Glavina	PD »INA Bjelolasica«, Zagreb
6. Zlatko Glavina	PD »INA Bjelolasica«, Zagreb
7. Mira Mihovec-Grdić	PD »INA Bjelolasica«, Zagreb
8. Damir Lisac	PD »INA Bjelolasica«, Zagreb
9. Ana Pedišić	PD »INA Bjelolasica«, Zagreb
10. Đorđe Tovrljoža	PD »INA Bjelolasica«, Zagreb
11. Dubravka Zlatanovačić	PD »INA Bjelolasica«, Zagreb
12. Krešo Bartaković	PK »Sljeme«, Zagreb
13. Dijana Rabak	PK »Sljeme«, Zagreb
14. Marino Rabak	PK »Sljeme«, Zagreb
15. Đuro Gustović	HPD »Bilogora«, Bjelovar
16. Zvonimir Čamilović	HPD »Bilogora«, Bjelovar
17. Josip Šut	PD »Karlovac«, Karlovac
18. Željko Car	PD »Karlovac«, Karlovac
19. Dražen Ostrman	PD »Karlovac«, Karlovac
20. Zorica Grgičak	PD »Karlovac«, Karlovac
21. Bernarda Huzjak	HPD »Pliva«, Zagreb
22. Marijan Dodig	PD »Jelinak«, Trilj
23. Stjepan Marić	PD »Jelinak«, Trilj
24. Damir Đžalo	PD »Jelinak«, Trilj
25. Ivo Bošnjak	PD »Jelinak«, Trilj
26. Dragica Pocrnja	PD »Jelinak«, Trilj
27. Jure Marković	PD »Jelinak«, Trilj
28. Alen Dukić	PD »Jelinak«, Trilj
29. Andelka Grubišić	PD »Jelinak«, Trilj
30. Alisa Čalić	PD »Kamenjak«, Rijeka
31. Mario Polla	PD »Kamenjak«, Rijeka
32. Ljiljana Jagić	PD »Kamenjak«, Rijeka
33. Ljiljana Čuka	PD »Kamenjak«, Rijeka
34. Sandra Zelenika	PD »Kamenjak«, Rijeka
35. Gorana Pecirep	PD »Kamenjak«, Rijeka
36. Verdan Grubelić	PD »Kamenjak«, Rijeka
37. Ana Peršen	PD »Kamenjak«, Rijeka
38. Marino Petretić	PD »Kamenjak«, Rijeka
39. Fehim Buševac	PD »Kamenjak«, Rijeka
40. Željka Buševac	PD »Kamenjak«, Rijeka
41. Zoran Bistričić	PD »Kamenjak«, Rijeka

Brončano priznanje

42. Damir Jelić	PD »Kamenjak«, Rijeka
43. Mirjana Stojanović	PD »Kamenjak«, Rijeka
44. Zlatan Radić	PD »Kamenjak«, Rijeka
45. Siniša Brkić	PD »Dubovac«, Karlovac
46. Dominik Pavičić	PD »Karlovac«, Karlovac
47. Davor Šikić	PD »Kamenjak«, Rijeka
48. Jozefina Kojić	PD »Kamenjak«, Rijeka
49. Boris Kurilić	PD »Kamenjak«, Rijeka
50. Nevena Zrnić	PD »Kamenjak«, Rijeka
51. Sergio Gobić	PD »Kamenjak«, Rijeka
52. Mirjana Ladišić	PD »Zagorske staze«, Zabok
53. Božidar Ladišić	PD »Zagorske staze«, Zabok
54. Željka Vukić	PD »Zagorske staze«, Zabok

Srebrno priznanje

1. Bogomir Tabé	HPD »Međimurje«, Čakovec
2. Tomislav Bistrović	HPD »Međimurje«, Čakovec
3. Ljubica Blagus	PD »INA Bjelolasica«, Zagreb
4. Irena Pavlić	PK »Sljeme«, Zagreb
5. Slavko Kirin	HPD »Bilogora«, Bjelovar
6. Ronald Schreiner	PD »INA Bjelolasica«, Zagreb
7. Vlado Prpić	HPD »Prpa«, Baške Oštarije
8. Saša Cagarić	PD »Kamenjak«, Rijeka
9. Mladen Gregov	PD »Kamenjak«, Rijeka
10. Branko Kranjac	PD »Kamenjak«, Rijeka
11. Milan Poropat	PD »Kamenjak«, Rijeka
12. Nedeljko Luić	PD »Kamenjak«, Rijeka

Zlatno priznanje

1. Željko Blagus	PD »INA Bjelolasica«, Zagreb
2. Mladen Strukan	PD »Karlovac«, Karlovac
3. Saša Korlević	PD »Kamenjak«, Rijeka
4. Ivica Richter	PD »Kamenjak«, Rijeka
5. Sergej Stipaničev	PD »Kamenjak«, Rijeka

Plaketa

1. Stjepan Pavlić	PK »Sljeme«, Zagreb
2. Ivan Zorko	PK »Sljeme«, Zagreb
3. Marijan Pavlović	PD »Karlovac«, Karlovac
4. Rudolf Starić	PD »Karlovac«, Karlovac
5. Božica Denona-Bambić	HPD »Zagreb-Matica«, Zagreb
6. Boris Bjedov	HPD »Pliva«, Zagreb
7. Tomislav Pavlin	HPD »Stanko Kempny«, Zagreb

KALENDAR AKCIJA

1. 2. - 29. 3. Opća planinarska škola PD-a Kamenjak

PD Kamenjak, Rijeka
Verdan Grubelić, 091/89-65-552

u veljači Opća planinarska škola HPD Malačka - Donja Kaštela

HPD Malačka - Donja Kaštela, Kaštel Stari
Filip Balić, 098/311-797

4. - 10. 2. Zimski tečaj za planinarske vodiče

Komisija za vodiče HPS-a
vodici@plsavez.hr
Dražen Lovreček, 098/356-386

11. - 12. 2. Ispiti za vodiče - zimski dio

Komisija za vodiče HPS-a
vodici@plsavez.hr
Dražen Lovreček, 098/356-386

18. 2. 13. zimski uspon na Bjelolasicu

HPD Bijele Stijene, Mrkopalj
Rajko Mamula, 098/447-803

18. 2. Bal planinara - Valentino

HPD Malačka - Donja Kaštela, Kaštel Stari
Filip Balić, 098/311-797
Petar Penga, 099/73-34-866

18. 2. Metlarska zabava

HPD Jelengrad, Kutina
Ivica Mataić, 091/55-53-055, 098/97-36-360

3. - 4. i 10. - 11. 3. Tečaj za vodiče društvenih izleta

Komisija za vodiče HPS-a
vodici@plsavez.hr
Dražen Lovreček, 098/356-386

4. 3. Tradicionalni 30. pohod Žene u planinu i 50. obljetnica pl. obilaznice Nagrada planine

PD Kamenjak, Rijeka
Žarko Fištrek, 091/59-85-232
Verdan Grubelić, 091/89-65-552

11. 3. Pohod po Istarskom planinarskom putu

Istarski planinarski savez, Pula
Vladimir Rojnić, 098/366-101,
vladimir.rojnic@pu.t-com.hr
Livio Faraguna, 091/50-24-486,
pd.skitaci@pu.t-com.hr

11. 3. Obilazak romarskog puta

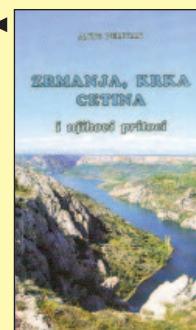
Belec - Marija Bistrica
HPD Belegrad, Belec
Verica Havoić, 098/16-09-056
Stjepan Hanžek

VODIČI ZA UPOZNAVANJE PRIRODNIH LJEPOTA U HRVATSKOJ

Autor: Vlado Božić
bogato ilustriran vodič
format: 21x12,5 cm
tvrdi uvez
300 stranica
cijena: 210,00 kn
s popustom: 100,00 kn

Narudžbom svih triju knjiga odobrava se dodatni popust
Cijena je ukupno 130,00 kn. Poštارина uračunata u cijenu!

Autor: Ante Pelivan
bogato ilustriran vodič
format: 21x12,5 cm
meki uvez
240 stranica
cijena: 60,00 kn
s popustom: 30,00 kn

"Ekološki glasnik"

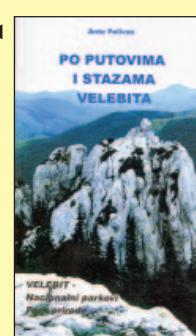
Duga cesta III odvojak 12,
10412 Donja Lomnica
Tel: 01/6218 872
Fax: 01/6234-058
web:
www.ekoloski-glasnik.hr
e-mail:
ekoloski.glasnik@vip.hr

Tiskara
"Ekološki glasnik"
tisak knjiga i
časopisa vrhun-
ske kvalitete
posebni popust
za sva planinar-
ska društva

ekološki glasnik
časopis o prirodi

Autor: Ante Pelivan
bogato ilustriran vodič s
kartama
format: 21x12,5 cm
meki uvez
192 stranice
cijena: 60,00 kn
s popustom: 30,00 kn

PLANINARSKE KNJIGE!

Alan Čaplar **PLANINARSKI VODIČ PO HRVATSKOJ**

624 stranice, 19 × 24 cm, u boji

Vodič pruža sveobuhvatan pregled mogućnosti za planinarenje u Hrvatskoj. Obiljem pažljivo prikupljenih konkretnih i praktičnih podataka, modernim pristupom i bogatom grafičkom opremom vodič služi kao dobra osnova za planiranje lakih poludnevnih šetnji, cijelodnevnih izleta i višedневnih tura.

novo izdanje = 249 kn

izdanje 2008. = 220 kn

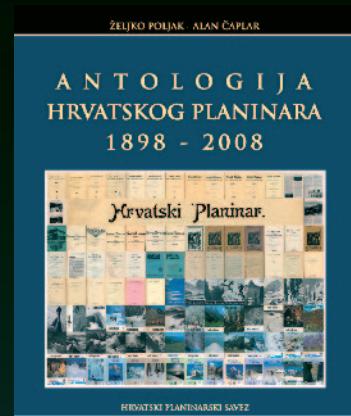
Dubravko Marković **MEDICINA ZA PLANINARE**

priručnik o planinarskoj medicini

**Hrvatski planinarski savez,
2008.
136 stranica, 15 × 21 cm**

Na vrlo živopisan i jedinstven način ova knjiga liječnika brojnih hrvatskih himalajskih ekspedicija donosi brojna njegova medicinsko-planinarska iskustva i osnovna medicinska znanja korisna svakome tko se upućuje u planine.

30 kn

ANTOLOGIJA HRVATSKOG PLANINARA

**Hrvatski planinarski savez, 2008.
114 stranica, 19 × 24 cm, u boji**

Povodom 110. obljetnice izlaska prvog broja i 100. godišta časopisa »Hrvatski planinar« tiskana je antologija odabralih članaka koji reprezentativno predstavljaju bogatu povijest časopisa. Osim članaka iz povijesti, antologija sadrži i članke o samom časopisu, urednicima i o računalnoj bibliografiji, dostupnoj na web stranicama HPS-a.

80 kn

Informacije i narudžbe:

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ, Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
tel. 01/48-23-624, tel./fax 01/48-24-142, www.plsavez.hr, hps@plsavez.hr